

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการพัฒนาครูไปสู่ความเป็นครูมืออาชีพในยุคปฏิรูปการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ได้ทำการศึกษาค้นคว้าจากแนวคิด เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีขอบข่ายการนำเสนอ ดังนี้

1. แนวคิดบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา
 - 1.1 ความหมายของบทบาท
 - 1.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบทบาท
 - 1.3 บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา
2. แนวคิดครูมืออาชีพ
 - 2.1 ความหมายของครูมืออาชีพ
 - 2.2 คุณลักษณะของครูมืออาชีพ
3. แนวคิดบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการพัฒนาครูไปสู่ความเป็นครูมืออาชีพในยุคปฏิรูปการศึกษา
 - 3.1 บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการพัฒนาครูไปสู่ความเป็นครูมืออาชีพ
 - 3.2 การปฏิรูปการศึกษา
4. แนวคิดคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน
 - 4.1 แนวคิดหลักการประกันคุณภาพ
 - 4.2 การรับรองมาตรฐานของสถานศึกษาในภาพรวม
 - 4.3 ผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสองของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 (ปีงบประมาณ 2459 – 2553)
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ
6. สรุปแนวคิดที่นำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

11

1. หลักการ แนวคิด บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา

1.1 ความหมายของบทบาท

บทบาท นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ต่าง ๆ กัน ดังต่อไปนี้

สุชา และสุรางค์ จันท์ธรม (2530 : 46) อธิบายความหมายของบทบาทว่า บทบาทเป็นสิ่งที่บุคคลในสถานภาพต่าง ๆ พึงกระทำ คือ เมื่อสังคมกำหนดสิทธิและหน้าที่ให้สถานภาพใดอย่างไรแล้ว บุคคลในสถานภาพนั้น ๆ ก็จะต้องประพฤติหรือปฏิบัติตามหน้าที่ที่กำหนดไว้

สุพัตรา สุภาพ (2535 : 73) ได้ให้ความหมายของบทบาทสรุปได้ว่า บทบาทหมายถึงพฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานการณ์ต่าง ๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร เป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มคนหรือสังคม เพื่อให้ผู้สัมพันธ์มีการกระทำระหว่างกันทางสังคมได้ รวมทั้งสามารถคาดการณ์พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นได้

จักรรัช ชีระกุล (2542 : 45) ได้ให้ความหมายของบทบาทได้ว่า เป็นแบบแผนนวัตกรรมการอันเกี่ยวกับสภาพหรือตำแหน่งทางสังคม บทบาทเป็นความเคลื่อนไหวของสถานภาพหรือหน้าที่ตามสถานการณ์นั่นเอง

ยนต์ ชุ่มจิต (2544 : 232) กล่าวว่า บทบาทหมายถึง ภาระที่ต้องรับผิดชอบตามสถานภาพของแต่ละบุคคล บุคคลใดมีสถานภาพหรือตำแหน่งอย่างใดก็ต้องรับผิดชอบตามสถานภาพหรือตำแหน่งของตนที่ได้มา ไม่ว่าจะได้มาโดยกำเนิด โดยการกระทำหรือโดยการแต่งตั้งให้เป็นไปตามที่สังคมคาดหวัง

วุฒิไกร เลื่อนแป้น 2547 : 11) กล่าวว่า บทบาทหมายถึง พฤติกรรมของผู้ดำรงตำแหน่งหนึ่งตำแหน่งใดซึ่งรับผิดชอบและมีภารกิจในการปฏิบัติงานตามตำแหน่งหน้าที่นั้น และเป็นหน้าที่ตามความรับผิดชอบที่บุคคล ผู้เกี่ยวข้อง มีความหวังหรือมีความคาดหวังว่าจะต้องประพฤติปฏิบัติด้วยความรับผิดชอบ

อาคม วัชโรสง (2547 : 71) ได้ให้ความหมายของบทบาทสรุปได้ว่า บทบาทหมายถึง การกระทำหรือการปฏิบัติที่ผู้ครองตำแหน่งควรประพฤติ ปฏิบัติ อย่างเช่น ผู้บริหาร ครูอาจารย์ คนงาน ภารโรง ก็จะแสดงบทบาทไปตามที่ตำแหน่งดังกล่าวต้องกระทำ โดยทั่วไปบทบาทจะต้องมาพร้อมกับหน้าที่และตำแหน่ง

กรีน (Green. 1972: 45) ได้อธิบายว่า บทบาทหมายถึงคุณลักษณะที่บุคคลคาดคะเนว่าจะต้องมีอยู่ในตำแหน่งนั้น ๆ กล่าวคือ บทบาทเป็นสิ่งที่กลุ่มคนคาดหวังว่าบุคคลจะต้องกระทำเมื่อดำรงตำแหน่งนั้น ๆ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

12

กู๊ด (Good. 1973 : 502) ได้อธิบายความหมายของบทบาท หมายถึง ลักษณะที่แสดงออกของบุคคลภายในกลุ่มและรูปแบบของพฤติกรรมที่คาดหวังตามตำแหน่งหน้าที่ หรือการแสดงออกของแต่ละบุคคลตามความมุ่งหวังของสังคม

แคมป์เบลล์, คอร์บอลลี และนิสแทรนด์ (Campbell, Corbally and Nystrand. 1983 : 81) ให้ความหมายไว้ว่า บทบาทหมายถึง กลุ่มพฤติกรรมที่มีความสัมพันธ์กับหน้าที่และตำแหน่ง

โอเวนส์ (Owens. 1987 : 54) ให้ความหมายไว้ว่า บทบาทหมายถึง การแสดงพฤติกรรมของบุคคลตามความคาดหวังของคนอื่น ซึ่งแตกต่างกันไปตามความคาดหวังและความคิดที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับการรับรู้ของบุคคลที่แสดงพฤติกรรมนั้น

สรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง ภาระที่ต้องรับผิดชอบของผู้บริหารสถานศึกษาให้เป็นไปตามความมุ่งหวังของสังคม

1.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบทบาท

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับบทบาท ได้มีผู้ให้ทัศนะเกี่ยวกับบทบาทไว้หลายท่าน ดังนี้

สุพัตรา สุภาพ (2538 : 74) ได้แสดงทัศนะว่า บทบาทเป็นการทำตามสิทธิและหน้าที่ของผู้ที่อยู่ในตำแหน่งต่าง ๆ คือ หน้าที่ที่เขาจะต้องทำให้ตำแหน่งนั้น ๆ อยู่ ส่วนสิทธิ หมายถึง สิ่งที่เขาพึงได้รับตอบแทนจากการปฏิบัติหน้าที่ตามตำแหน่งนั้น ๆ บทบาทจึงเป็นสิ่งที่ต่าง ๆ ที่เขาทำในตำแหน่งที่เขาครองอยู่ เช่น ผู้ที่ดำรงตำแหน่งเป็นพ่อแม่มีบทบาทหน้าที่ในการเลี้ยงดูลูก ให้การศึกษาอบรมให้ความรักความอบอุ่น และมีสิทธิ์ที่จะได้รับผลตอบแทน คือ ความภาคภูมิใจ ความเคารพยกย่อง ความรักความกตัญญู สำหรับบทบาทในตำแหน่งอื่น ๆ เช่น บทบาทของครูก็เช่นเดียวกัน

กัญญา สาทร (2542 : 7) ได้กล่าวว่า บุคคลแต่ละคนเป็นสมาชิกของสังคม ซึ่งบทบาทตามตำแหน่งหน้าที่ที่ถูกกำหนดไว้ การแสดงพฤติกรรมตามบทบาทต้องมีความเหมาะสมเป็นที่พึงพอใจของทั้งตนเอง และทุก ๆ ฝ่ายในสังคมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ไว้ว่า สิ่งที่บุคคลดำรงตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง ซึ่งเป็นที่รับรู้กัน โดยทั่วไปถูกคนอื่นลงความเห็นว่าเขาต้องทำสิ่งที่เรียกว่า บทบาทหน้าที่ ซึ่งกำหนดไว้ควบคู่กับตำแหน่งที่บุคคลนั้นได้รับ

สุชา จันทร์เอม (2544 : 28) ที่กล่าวว่า ในสังคมมนุษย์ทุกคนจะแสดงบทบาทแตกต่างกันไปตามหน้าที่ เพศ และวัยของตนเช่นเดียวกับนักแสดงที่ได้รับมอบหมายให้แสดงบทบาทต่าง ๆ ตามลักษณะของตัวละครที่ได้รับมอบหมายในลักษณะต่าง ๆ ผิดกัน แต่ว่าบทบาทในชีวิตจริงไม่มีใครเป็นผู้กำกับเท่านั้นบุคคลจะต้องแสดงไปตามบทบาทและหน้าที่ของตนเอง

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบทบาท (Role Theory) มีนักมนุษยวิทยาและนักสังคมวิทยาได้ทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับทฤษฎีบทบาทไว้หลายคน (กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์. 2527 : 50 – 53) ดังนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

13

1. ทฤษฎีของราล์ฟ ลินตัน (Ralph Linton's Role Theory) กล่าวว่า ตำแหน่งหรือสถานภาพเป็นผู้กำหนดบทบาท เช่น บุคคลที่มีตำแหน่งเป็นครู ต้องแสดงพฤติกรรมเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกศิษย์ เป็นต้น ผู้ที่มีตำแหน่งจะปฏิบัติหน้าที่ได้สมบทบาทหรือไม่ย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลาย ๆ อย่างเช่น บุคลิกภาพของผู้สวมบทบาท ลักษณะของสังคม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของสังคมนั้นด้วย

2. ทฤษฎีของแนเดล (Nadel's Role Theory) กล่าวว่า บทบาทคือส่วนประกอบที่ส่งผลต่อพฤติกรรม 3 ลักษณะคือ

2.1 ส่วนประกอบที่ส่งเสริมบทบาท เช่น ครูต้องพูดเก่งหรือมีอารมณ์ขัน

2.2 ส่วนประกอบที่มีส่วนสำคัญต่อบทบาทและขาดมิได้ เช่น เป็นครูต้องสอนหนังสือ เป็นแพทย์ต้องรักษาคนไข้ เป็นตำรวจต้องจับผู้ร้าย

2.3 ส่วนประกอบที่เป็นไปตามกฎหมาย เช่น ครูต้องเป็นสมาชิกคุรุสภา เป็นต้น
ถ้ากำหนดให้ p คือบทบาท

a คือส่วนประกอบที่ส่งเสริมบทบาท

b คือส่วนประกอบที่มีส่วนสำคัญต่อบทบาทและขาดมิได้

c คือส่วนประกอบที่เป็นไปตามกฎหมาย

ดังนั้นสามารถเขียนเป็นสมการได้ว่า

$$p = a, b, c, \dots n$$

จากสมการอธิบายได้ว่า บทบาทจะต้องประกอบด้วยส่วนประกอบหลาย ๆ ส่วนอย่างน้อย 3 ส่วนขึ้นไป จนถึง n ส่วน

3. ทฤษฎีของโฮมันน์ (Homann's Role Theory) กล่าวว่า บุคคลจะเปลี่ยนบทบาทไปตามตำแหน่งเสมอ เช่น ตอนกลางวันแสดงบทบาทสอนหนังสือ เพราะมีตำแหน่งเป็นครู ตอนเย็นแสดงบทบาทเรียนหนังสือ เพราะมีตำแหน่งเป็นนิสิตภาคสมทบ เป็นต้น

4. ทฤษฎีของพาร์สัน (Parson's Role Theory) กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคม ทำให้มนุษย์ต้องเพิ่มบทบาทของตน เช่น บุคคลที่มีเพื่อนมาก ก็ต้องแสดงบทบาทมากขึ้นเป็นเงาตามตัว

5. ทฤษฎีของเมอร์ตัน (Merton's Role Theory) กล่าวว่า บุคคลแต่ละคนจะต้องมีตำแหน่งและบทบาทควบคู่กันไปซึ่งไม่เหมือนกัน บทบาทจะมีมากขึ้นเพียงใดขึ้นอยู่กับลักษณะของสังคมที่เขาสังกัดอยู่ ตลอดจนลักษณะของบุคคลในสังคมนั้น

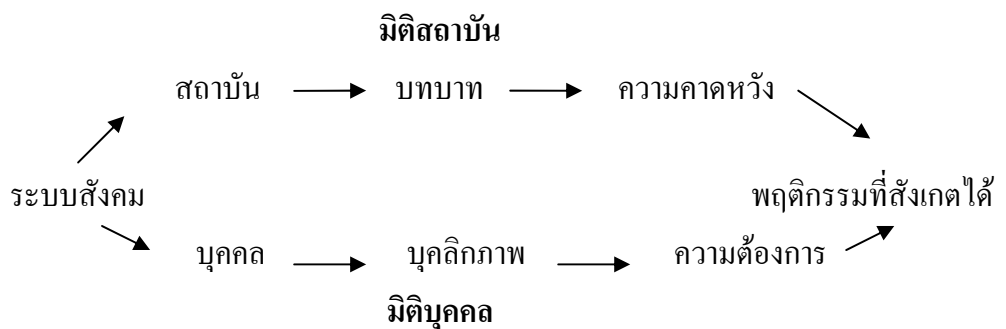

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

6. ทฤษฎีของกูด (Good's Role Theory) กล่าวว่า บทบาทคือแบบแผนของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ของแต่ละบุคคล และบทบาทดังกล่าวควรเป็นไปตามข้อตกลงที่มีต่อสังคมนั้น ๆ

7. ทฤษฎีของกัสกิน (Guskin's Role Theory) กล่าวว่า พฤติกรรมของบุคคลแต่ละคนคือผลที่ได้จากตำแหน่งทางสังคมของเขานั่นเอง และทฤษฎีบทบาทจัดเป็นข้อตกลงประการแรกที่สถาบันต่าง ๆ ในสังคมคาดหวังว่า บุคคลที่ได้รับตำแหน่งต่าง ๆ ควรปฏิบัติอย่างไรบ้าง

เกทเชลส์และกูบา (การตี อนันต์นาวิ. 2551 : 260 – 262; อ้างอิงจาก J.W. Getzels & E.G. Guba. 1968. **Social Behavior and Administration Process.**) ได้เสนอทฤษฎีระบบสังคม (Social System Theory) ประกอบด้วย 2 มิติ คือ มิติสถาบัน (Nomothetic Dimention) และมิติบุคคล (Ideographic Dimention) แต่ละมิติส่วนต่าง ๆ ที่ปฏิสัมพันธ์กันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 ระบบสังคมของเกทเชลส์และกูบา

มิติสถาบัน (Nomothetic Dimention) เป็นมิติทางสังคมวิทยา ซึ่งอธิบายเกี่ยวกับโครงสร้างของระบบสังคม สังคมเป็นหน่วยหลัก แต่ละสถาบันมีบทบาทที่ต้องกระทำเพื่อให้สังคมอยู่ บทบาทเหล่านี้ ถูกกำหนดโดยความคาดหวังที่มีต่อบทบาทนั้น ๆ

1. สถาบัน (Institute) สถาบันเป็นสิ่งที่สังคมสร้างขึ้นเพื่อความอยู่รอดของสังคม สถาบันมีหลายขนาดและหลายประเภท นับตั้งแต่ กระทรวง ทบวง กรม จนถึงหน่วยงานระดับเล็ก แต่ละสถาบันมีบทบาทที่จะต้องกระทำ

2. บทบาท (Role) บทบาทเป็นตำแหน่งหน้าที่ในสถาบัน เป็นผู้สวมบทบาทจะต้องกระทำ ผู้สวมบทบาทมีทั้งสิทธิและหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติ บทบาทแต่ละบทบาทเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน เป็นส่วนประกอบซึ่งกันและกันเพื่อให้ทำหน้าที่ได้สมบูรณ์ บทบาทจะขึ้นอยู่กับความคาดหวังที่มีต่อบทบาท

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

3. ความคาดหวัง (Expectation) ความคาดหวังเป็นความคิดของบุคคลที่มีต่อบทบาทนั้น ความคาดหวังอาจจะมาจากบุคคลที่สวมบทบาทหรือคนอื่นที่อยู่ภายในหรือภายนอกสถาบัน

มิติบุคคล (Ideographic Dimention)

เป็นมิติทางจิตวิทยา เป็นมิติที่อธิบายลักษณะของบุคคลในระบบสังคมมิตินี้ประกอบด้วย บุคคล บุคลิกภาพ และความต้องการ

1. บุคคล (Individual) หมายถึง มนุษย์ผู้หนึ่งซึ่งมีความแตกต่างจากบุคคลอื่นทั้งใน สรีระวิทยาและจิตวิทยาบุคคลมีบุคลิกภาพและความต้องการแตกต่างกัน

2. บุคลิกภาพ (Personality) บุคลิกภาพเป็นโครงสร้างของบุคคลในเชิงจิตวิทยา เป็น องค์ประกอบที่มีพลวัตภายในบุคคล ประกอบด้วย ความต้องการเป็นหลัก ความต้องการเป็นตัว ควบคุม การตอบสนองของบุคคลต่อสภาพแวดล้อม บุคคลแสดงออกต่อโลกภายนอกในลักษณะที่ แตกต่างกัน โดยขึ้นอยู่กับการรับรู้ ความต้องการ นิสัย ความสามารถ ความรู้ ค่านิยม และความเชื่อ ของบุคคล สิ่งเหล่านี้รวมกันเป็นบุคลิกภาพ ส่วนประกอบสำคัญของบุคลิกภาพ คือ ความต้องการ

3. ความต้องการ (Need - dispositions) ความต้องการเป็นความโน้มเอียงที่จะกระทำ อย่างใดอย่างหนึ่งต่อเป้าหมายและหวังผลอย่างใดอย่างหนึ่งจากการกระทำนั้น ความต้องการเป็น พลังภายในที่กำหนดทิศทางและวัตถุประสงค์ของพฤติกรรม ทำให้บุคคลแสดงออกแตกต่างกัน นอกจากกระทบต่อวัตถุประสงค์แล้ว ความต้องการยังมีผลกระทบต่อวิธีของสภาพแวดล้อมอีกด้วย

จากปฏิสัมพันธ์ระหว่างมิติสถาบันและมิติบุคคล ทำให้เกิดพฤติกรรมที่สังเกตได้ของ บุคคล สูตรแห่งความสัมพันธ์ คือ

$$B = f(R P)$$

$$B = \text{Behavior}$$

$$F = \text{Function}$$

$$R = \text{Role}$$

$$P = \text{Personality}$$

สรุปได้ว่าการแสดงพฤติกรรมหรือการกระทำของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับเพศ วัย ภาระหน้าที่ทางสังคมที่ตนเองดำรงตำแหน่ง หรือรับผิดชอบอยู่ ซึ่งเป็นข้อตกลงของสถาบันต่าง ๆ ในสังคม

1.3 บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา

ได้มีนักการศึกษาหลายท่านได้อธิบายบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาไว้ดังนี้ กรมสามัญศึกษา (2533 : 1) ได้กำหนดบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาไว้ 6 ขั้นตอน

ดังนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

16

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดนโยบายและชี้แนวปฏิบัติในสถานศึกษา ผู้บริหารเป็นผู้วิเคราะห์นโยบายจากหน่วยเหนือ เพื่อนำมาเป็นนโยบายของสถานศึกษา พร้อมทั้งกำหนดแนวทางปฏิบัติไว้ชัดเจนให้ผู้ถือปฏิบัติสามารถเข้าใจได้ตรงกัน และนำไปปฏิบัติได้ถูกต้อง

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดกรอบของแผนงาน ผู้บริหารเป็นผู้กำหนดกรอบแผนงาน โครงการ กิจกรรมต่าง ๆ ตามนโยบายในขั้นตอนที่ 1 เพื่อให้สอดคล้องกับแผน โครงการ และกิจกรรมที่กำหนด

ขั้นตอนที่ 3 กำหนดผู้รับผิดชอบแผนงาน งาน โครงการ กิจกรรม ผู้บริหารเป็นผู้กำหนดผู้รับผิดชอบโครงการพัฒนาองค์กร และจัดตั้งเป็นคณะกรรมการ อนุกรรมการ คณะทำงาน หรือเป็นส่วนบุคคล ทุกขั้นตอนของนโยบาย แผนงาน งาน โครงการ กิจกรรม โดยสามารถควบคุมตรวจสอบติดตามงานได้ทุกระยะขั้นตอน จนกว่างานนั้นจะสัมฤทธิ์ผลตามที่ต้องการ

ขั้นตอนที่ 4 กระตุ้น เร่งรัด ผู้บริหารเป็นผู้พัฒนาด้วยการกระตุ้น เร่งรัดให้ผู้รับผิดชอบแผนงาน โครงการ กิจกรรม ดำเนินงานตามนโยบาย เพื่อให้งานนั้นดำเนินการตามนโยบายไปตามกำหนดเวลาของแผน

ขั้นตอนที่ 5 การติดตามและนิเทศ ผู้บริหารจำเป็นต้องควบคุมติดตาม ดูแลและนิเทศช่วยแก้ปัญหา พัฒนางาน สร้างขวัญ และกำลังใจ เพื่อให้งานนั้นเป็นไปตามแผนและโครงการ

ขั้นตอนที่ 6 การประเมินผลงาน การพัฒนาประชาสัมพันธ์ และรายงาน ผู้บริหารเป็นผู้กำหนดรูปแบบแนวการประเมิน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาประชาสัมพันธ์และรายงานผลต่อชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

รวิชัย เปรมปริดี (2542 : 90) ได้กล่าวสรุปแนวคิดของสาโรช บัวศรี ถึงบทบาทหลักของผู้บริหารสถานศึกษามี 3 ประการไว้ว่า

1. เป็นผู้บริการ คือ ช่วยเหลือแนะนำ จัดหาอุปกรณ์เพื่อส่งเสริมให้การศึกษาดำเนินไปอย่างราบรื่น
2. เป็นผู้จัดให้มีการวิจัย เพื่อจะได้นำผลการวิจัยมาให้ครูปรับปรุงแก้ไขกิจการของโรงเรียนให้ดีขึ้นและถูกต้องตามหลักวิชา
3. เป็นผู้นำการศึกษา สามารถจัดสถานการณ์ขึ้นเพื่อให้ครู ได้ร่วมมือกันคิดและทำงานเพื่อการศึกษา

กรมสามัญศึกษา (2543 : 17) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลสำคัญยิ่งในการจัดการเรียนรู้ มีบทบาทดังนี้

1. มีภาวะความเป็นผู้นำที่จะมุ่งมั่นสร้างและพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

17

2. มีการกำหนดทิศทางและนโยบายด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางที่ชัดเจน
3. มีการกำหนดขั้นตอนการทำงาน และจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานให้ทันสมัยเสมอ
4. สร้างความร่วมมือในองค์กร และประสานงานกับทุกส่วน ทุกฝ่ายเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้องค์กร
5. มีการพัฒนาบรรยากาศ และสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการทำงาน
6. พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
7. ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการเรียนรู้และการประเมินผลตามสภาพจริง
8. สนับสนุนให้มีการพัฒนาสื่อการเรียนรู้และการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนรู้
9. สนับสนุนการแนะแนว การวิจัยในชั้นเรียน
10. พัฒนาโรงเรียนให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้
11. ส่งเสริมให้ผู้ปกครอง ชุมชนมีบทบาทและความร่วมมือในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
12. มีการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับข่าวสารความเคลื่อนไหวทางด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของโรงเรียนตลอดเวลา
13. ระดมสรรพกำลังจากชุมชนเพื่อจัดการศึกษา

ส่วนกรมวิชาการ (2544 : 5) ได้กล่าวถึง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการปฏิรูปการเรียนรู้ ดังนี้

1. เป็นผู้นำในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของครูและนักเรียน
2. เป็นผู้นำในการบริหาร โดยยึดแนวทางในการบริหารแบบประชาธิปไตย
3. เป็นผู้นำในด้านการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอน
4. เป็นผู้นำในการพัฒนางานวิชาการ
5. ประสานความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาการศึกษา
6. เป็นผู้นำในการจัดการศึกษาและเป็นเอกลักษณ์ขององค์กรในทางสร้างสรรค์
7. เป็นผู้นำในการบริหารงาน โดยร่วมกันทำงานเป็นทีมและส่งเสริมให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน โดยใช้การบริหารคุณภาพที่ทุกคนมีส่วนร่วมคิดตัดสินใจลงมือกระทำและ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

18

รับผิดชอบร่วมกัน ผลักดันให้ครูทุกกลุ่มวิชาทำงานร่วมกัน โดยมุ่งคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ

8. เป็นการสร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากร เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในการเรียนรู้

9. จัดหางบประมาณเพื่อสนับสนุนการพัฒนาการศึกษา

ธีระ รุญเจริญ และคณะ (2547 : 36 – 39) ได้กล่าวถึง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ประกอบด้วยเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. การเป็นผู้นำทางวิชาการ ผู้บริหารสถานศึกษาควรปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำทางวิชาการ โดยให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมและสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามหมวด 4 ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และมีการวางแผนนโยบายและยุทธศาสตร์เพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของสถานศึกษาอย่างชัดเจน และสะดวกต่อการนำไปปฏิบัติ ให้คำปรึกษาแนะนำและสร้างพลังความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ ซึ่งจะนำไปสู่การปฏิรูปการศึกษา

2. การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม ผู้บริหารสถานศึกษามีการบริหารงานอย่างอิสระเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการบริหารและบริหารงานในรูปแบบของคณะกรรมการสถานศึกษา โดยเน้นการมีส่วนร่วมทั้งครูและบุคลากรภายในโรงเรียน บุคคลและหน่วยงานภายนอกโรงเรียน ทั้งหน่วยงานของภาครัฐและเอกชน อาทิ ครู บุคลากร พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรต่าง ๆ

3. การเป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้แก่บุคลากรในโรงเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งทางด้านวิชาการ อาทิ การจัดสื่อต่าง ๆ เช่น ตำรา เกม เทคโนโลยีช่วยการเรียนการสอนและอุปกรณ์ส่งเสริมการเรียนรู้ต่าง ๆ ตลอดจนการให้บริการและการจัดสภาพแวดล้อมแห่งการเรียนรู้ เช่น แหล่งเรียนรู้และศูนย์การเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และจัดบรรยากาศของโรงเรียนให้อบอุ่น เพื่อให้ผู้เรียนมีความรักที่จะเรียนรู้และรู้จักแสวงหาความรู้

4. การประสานความสัมพันธ์ ผู้บริหารสถานศึกษามีการประสานงานและสร้างความสัมพันธ์อันดีกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน เพื่อสร้างเครือข่ายผู้สนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ ได้แก่ ทรัพยากรงบประมาณ ทรัพยากรบุคคล อาทิ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้มีความรู้และประสบการณ์พิเศษที่โรงเรียนต้องการให้มาช่วยพัฒนาโรงเรียน ทรัพยากรด้านการเรียนการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ เช่น อุปกรณ์การเรียนการสอน อุปกรณ์การกีฬา สื่อ เกม และเทคโนโลยีที่ทันสมัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

19

5. การส่งเสริมการพัฒนาครูและบุคลากร ผู้บริหารสถานศึกษามีการพัฒนาครูและบุคลากรในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง โดยส่งเสริมให้ครูเข้ารับการฝึกอบรม เข้าร่วมประชุมสัมมนา และไปทัศนศึกษา เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ให้ทันต่อสถานการณ์ความเจริญก้าวหน้าและความเปลี่ยนแปลงของโลก และเพื่อสามารถนำมาประยุกต์และปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนให้ดีขึ้น รวมทั้งส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาแห่งอื่น ๆ ตามความเหมาะสม

6. การสร้างแรงจูงใจ ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีทัศนคติในเชิงบวกกับผู้ร่วมงาน มีความยืดหยุ่นในการทำงาน สร้างความเชื่อมั่น และเข้าใจความต้องการของฝ่ายต่าง ๆ ให้มีความสำคัญในความพยายามของทีมงาน และสร้างแรงจูงใจในการทำงานด้วยวิธีการต่าง ๆ อาทิ การแสดงความขอบคุณ การเผยแพร่ผลงานของทีมงาน และการยกย่องให้รางวัล

7. การประเมินผล ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องจัดให้มีการประเมิน โดยการส่งเสริมประเมินผลในสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ เพื่อรองรับการประเมินภายนอก มีการนำผลการประเมินผู้เรียนมาใช้ในการกำหนดนโยบายของสถานศึกษา เพื่อให้เป็นกระบวนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและครบวงจร

8. การส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา ผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียน ของครูและทีมงาน รวมทั้งผู้บริหารอาจเข้ามามีส่วนร่วมในการทำวิจัยด้วย

9. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ผู้บริหารสถานศึกษา ให้ความสำคัญกับงานด้านเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของโรงเรียนให้ชุมชนและสาธารณชนทราบ โดยวิธีการที่หลากหลาย เพื่อสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน และสร้างการมีส่วนร่วมมากขึ้น

10. การส่งเสริมเทคโนโลยี ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยี เพื่อให้ทันต่อความเจริญก้าวหน้าทั้งในและต่างประเทศ ให้สอดคล้องกับยุคสังคมนวัตกรรมแห่งการเรียนรู้

ภาคี อนันต์นารี (2551 : 267 – 268) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาไว้ 21 ประการ ดังนี้

1. ผู้บริหารต้องเป็นผู้ริเริ่มและเปิดโอกาสให้ครู อาจารย์ รวมทั้งบุคคลในโรงเรียนได้ร่วมกันกำหนดนโยบายหรือเป้าหมายหลักของสถานศึกษาด้านการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนและนักเรียนมีคุณสมบัติที่พึงปรารถนา

2. ผู้บริหารต้องมีบทบาทในฐานะนักพัฒนาสถานศึกษา

3. ผู้บริหารต้องมีบทบาทในการเป็นนักวางแผนกิจกรรมและสร้างประสบการณ์ที่จะทำให้มีโปรแกรมที่เหมาะสมในอันที่จะนำเป้าหมายของการเรียนการสอน 3 ด้าน คือ การพัฒนาด้านความรู้ ความคิด พัฒนาการด้านจิตใจ และพัฒนาการด้านทักษะทางกายภาพ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

20

4. ผู้บริหารจะต้องมีบทบาทในการกำหนดมาตรฐานการทำงานที่เหมาะสม และแสวงหาวิถีทางจะตรวจและติดตามผลงาน โครงการและกิจกรรม
 5. ผู้บริหารต้องมีบทบาทในการเลือก ฝึกฝน และพัฒนาครู อาจารย์ รวมทั้งบุคลากร
 6. ผู้บริหารต้องมีบทบาทในการกระจายคณะทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ
 7. ผู้บริหารต้องแบ่งงานและมอบหมายงาน ทั้งรู้จักกระตุ้นให้เกิดการพัฒนางาน
 8. ผู้บริหารต้องเป็นผู้ควบคุมทรัพยากรการเงินของสถานศึกษา
 9. ผู้บริหารต้องมีบทบาทในการพัฒนา และให้ความปลอดภัยแก่เด็กนักเรียนในสถานศึกษา
 10. ผู้บริหารจะต้องวางแผนหามาตรการที่เหมาะสมในการควบคุมและรักษาวินัยของนักเรียน
 11. ผู้บริหารต้องแน่ใจว่า วัสดุ ครุภัณฑ์ อุปกรณ์การเรียนการสอนอยู่ในสภาพที่ใช้การได้ดี ปลอดภัย แข็งแรง ทนทานและเหมาะสม
 12. ผู้บริหารต้องสร้างขวัญ และบรรยากาศที่ดีทั้งครู อาจารย์ นักเรียนจะสามารถทำงานด้วยกันอย่างสงบสุขและมีความสุข
 13. ผู้บริหารต้องกระตุ้นส่งเสริมให้เกิดการพัฒนากิจกรรมเสริมหลักสูตรในการเรียนให้หลักสูตรสมบูรณ์ยิ่งขึ้น
 14. ผู้บริหารต้องเป็นผู้พัฒนา และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน
 15. ผู้บริหารต้องมีส่วนร่วมในงานพิธีที่เกี่ยวข้องและงานสาธารณประโยชน์ของสังคม และชุมชนที่สถานศึกษาตั้งอยู่
 16. ผู้บริหารต้องรายงานผลการปฏิบัติงานของสถานศึกษา
 17. ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำมีบทบาทเป็นผู้ประสานงานและนิเทศงานของสถานศึกษาโดยสม่ำเสมอ
 18. ผู้บริหารต้องทันเวลา ทันเหตุการณ์ ทันสมัย และต้องติดตามความก้าวหน้า
 19. ผู้บริหารควรมีเวลาปรึกษากับผู้ร่วมงานและผู้เกี่ยวข้องในเรื่องสำคัญ ๆ ที่ต้องตัดสินใจ
 20. ผู้บริหารควรหาเวลาเข้าสอนนักเรียนบ้าง
 21. ผู้บริหารต้องวางระบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพ
- สรุปได้ว่า ภาระที่ต้องรับผิดชอบของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริม การสนับสนุน การแนะนำ การกระตุ้น การจัดหา การเร่งรัด การจูงใจ การสร้างขวัญกำลังใจ การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของผู้บริหารสถานศึกษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

21

2. แนวคิดครุมืออาชีพ

2.1 ความหมายของครุมืออาชีพ

พนม พงษ์ไพบูลย์ (2543 : 7) ได้กล่าวไว้ว่า ครุมืออาชีพหมายถึง ครูที่มีความพร้อมในทุก ๆ ด้านที่จะเป็นครู คือ ความรู้ ความสามารถ มีทักษะในการให้คำปรึกษา อบรมศิษย์ในทุก ๆ ด้าน มีความประพฤติดี วางตัวดี เอาใจใส่ดูแลศิษย์ดี มีวิญญูณของความเป็นครูและปฏิบัติหน้าที่ด้วยจิตวิญญูณของความเป็นครู

ไพบูลย์ แจ่มพงษ์ (2543 : 27) ได้กล่าวว่า ครุมืออาชีพหมายถึง ครูที่มีความสำคัญยิ่งในการจัดการศึกษา โดยครูจะต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นครูที่ดี เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการกระตุ้นช่วยเหลือให้นักเรียนรู้จักแสวงหาความรู้ ครูต้องเป็นที่ยอมรับนับถือ

อารีรัตน์ วัฒนสิน (2543 : 2) ให้ความหมายไว้ว่า ครุมืออาชีพหมายถึง ครูที่มีความมุ่งมั่นในการจัดการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาได้ครบทุกด้าน ทั้งความดี ความเก่ง สุขภาพกายแข็งแรง มีความมั่นคงทางอารมณ์ มีพื้นฐานในการศึกษาต่อ และพื้นฐานในการประกอบอาชีพ สามารถออกแบบการเรียนรู้ได้ตามแนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545

ธีรศักดิ์ คงเจริญ (2545 : 30) กล่าวว่า ครุมืออาชีพหมายถึง ผู้ที่มีงานประจำเพื่อเลี้ยงชีพในการสอนหรือส่งเสริมการเรียนรู้ในสถานศึกษาของรัฐและเอกชน ด้วยความตระหนัก ด้วยความรู้ ด้วยความสามารถ และมีทักษะในการให้การศึกษาศึกษา

ชูชาติ พวงมาลี (2550 : 19) ได้กล่าวว่า ครุมืออาชีพหมายถึง ผู้ที่มีความรักในวิชาชีพ สามารถจัดการเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตนเองให้ดียิ่งขึ้นอยู่เสมอ ตรงตามความต้องการของนักเรียน ด้วยเทคนิควิธีสอนที่หลากหลายเป็นระบบ และสามารถปรับเปลี่ยนตนเองให้เป็นไปตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น สรุปได้ว่า ครุมืออาชีพ หมายถึง ผู้ปฏิบัติการสอนที่มีความรู้ ความสามารถ ทักษะและความเชี่ยวชาญในการประกอบวิชาชีพไปตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

2.2 คุณลักษณะของครุมืออาชีพ

จากความหมายของครุมืออาชีพ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของครุมืออาชีพ ดังนี้

รัชนี เงะสมัน (2533 : 88 – 89) กล่าวว่า คุณลักษณะของครุมืออาชีพในด้านต่าง ๆ ได้แก่

1. ด้านการสอน ครูจะต้องสอน ครูจะต้องแจ้งจุดประสงค์การเรียนก่อนเริ่มการสอนทุกครั้ง สอดแทรกความรู้คุณธรรมและจริยธรรมขณะสอน ให้ความสนใจและติดตามผลการเรียน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

222

อย่างใกล้ชิด ใช้ภาษาถูกต้องเหมาะสม พุดและเขียนชัดเจน ให้เสรีภาพแก่นักเรียนในการแสดงความคิดเห็น ใช้วิธีสอนแบบต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับการเรียน และใช้สื่อการสอนอย่างสม่ำเสมอ

2. ด้านวิชาการ ครูควรมีการศึกษาและค้นคว้าให้มีความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ และนำแนวคิดใหม่มาใช้ในการแก้ปัญหาในการสอน

3. ด้านสุขภาพและจิตใจ ครูควรมีร่างกายที่แข็งแรง สะอาด ไม่เป็นโรคติดต่อ สุขภาพจิตดี มีอารมณ์มั่นคง และมีอารมณ์ขันในบางโอกาส

4. ด้านมนุษยสัมพันธ์ ครูควรรู้จักนักเรียนทุกคน และจำชื่อได้ ให้คำชมเชยเมื่อกระทำความดี เปิดโอกาสให้นักเรียนได้สนทนานอกเหนือจากเวลาเรียน

5. ด้านคุณธรรมและความประพฤติ ครูควรจะต้องมีความยึดมั่นในหลักธรรมศาสนา ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคคลทั่วไป

6. ด้านบุคลิกภาพ ควรจะมีบุคลิกลักษณะกระตือรือร้น เข้าสอนตรงเวลา มีความรับผิดชอบสูง แต่งกายสะอาด เรียบง่าย มีความอดทน

7. ด้านการอบรม แนะนำ และการปกครอง ครูใช้เหตุผลในการตัดสินใจความต้องการของนักเรียน ด้วยเหตุผลและเป็นธรรม ควบคุมให้นักเรียนอยู่ในระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด

8. ด้านการเป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตย ครูยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และการมีระเบียบวินัย ควรเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี

กำหนด คนใด (2543 : 93 – 105) ได้กล่าวถึงความรู้ความสามารถและทักษะเฉพาะที่ครูควรฝึกให้เป็นถ้าทำได้ชำนาญก็ยิ่งเป็นประโยชน์ต่องานวิชาชีพ ดังต่อไปนี้

1. ใช้ภาษาไทยได้ถูกต้อง ได้แก่ พุดและเขียนไทยได้ถูกต้อง ชัดเจน กระชับกะทัดรัด สื่อความหมายได้ตรงประเด็น

2. ถ่ายทอดความคิดให้เข้าใจง่าย สามารถแปลงความรู้ ความคิด ความรู้สึก ประสบการณ์ และจินตนาการ เป็นภาษาพูด ภาษาเขียนได้ถูกต้องกับที่รู้ที่คิด

3. ถ่ายทอดทักษะเป็น ได้แก่ ความสามารถในการถ่ายทอดทักษะการปฏิบัติให้ผู้เรียน “ทำเป็น” นับตั้งแต่ทักษะในการดูแลตนเอง เช่น ตัดเล็บแปรงฟัน จนถึงทักษะพื้นฐานของการทำงาน และอาชีพ การสอนทักษะแต่ละอย่างมีขั้นตอนการปฏิบัติที่สำคัญคือ แสดงตัวอย่างด้วยการกระทำ หรือสาธิต แล้วให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ ซึ่งประกอบด้วยการฝึกหัด ฝึกฝน ฝึกซ้อม ถ้าฝึกมากและถูกวิธีจะทำให้เกิดความชำนาญมาก

4. เขียนกระดานเป็น ได้แก่ การใช้ชอล์กหรือเครื่องเขียนอย่างอื่นเขียนข้อความ ตัวเลข หรือรูปภาพสัญลักษณ์บนแผ่นกระดานดำ หรือแผ่นโปสเตอร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

23

5. วาดภาพเป็น ครูวาดภาพลายเส้นหรือภาพประกอบข้อความได้บ้าง ในกรณีที่มีเทคโนโลยีทันสมัย เช่น คอมพิวเตอร์ และเครื่องวาดภาพ ครูควรศึกษาวิธีใช้และเทคโนโลยีเหล่านั้นในการวาดภาพเพื่อใช้ในการกิจกรรมการเรียนรู้
6. เขียนตัวอักษรประดิษฐ์เป็น การเขียนตัวอักษรประดิษฐ์ คือการวาดภาพตัวอักษรและตัวเลขให้มีรูปร่างและสีต่าง ๆ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน ทำให้ผู้เรียนสนใจอยากเรียนรู้มากกว่าตัวอักษรแบบธรรมดา ในกรณีที่มีเทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น คอมพิวเตอร์ ครูควรใช้เทคโนโลยีเหล่านั้นสร้างภาพหรือตัวอักษรประดิษฐ์ เพื่อเป็นสื่อการเรียนรู้
7. ถามเป็น ตอบเป็น หมายถึง ใช้คำถามที่ทำให้อยากตอบ อยากคิดวิเคราะห์และแสวงหาคำอธิบายเพิ่มเติม ครูต้องใช้คำถามให้เหมาะกับผู้เรียน เริ่มต้นด้วยคำถามที่คาดว่าผู้เรียนจะตอบได้ หรือคำถามที่ง่ายสำหรับผู้เรียน นอกจากคำถามประเภท ใช่หรือไม่ ครูต้องใช้คำถาม ใอะไร ที่ไหน เมื่อไร เท่าไร อย่างไร ทำไม ตามความเหมาะสมและโอกาส ในกรณีตอบคำถาม ครูต้องตอบให้ผู้เรียนอยากถามและอยากเรียนรู้ต่อไป
8. สาธิตเป็น การสาธิตคือ การทำหรือแสดงให้ดู เพื่อให้เข้าใจหรือเพื่อถือเป็นแบบอย่าง
9. ให้รางวัลและลงโทษเป็น การให้รางวัลและลงโทษเป็นศิลปะอย่างหนึ่งของการพัฒนาคน ครูต้องรู้และสามารถใช้วาทะ กิริยาท่าทางและวัตถุสิ่งของในการให้รางวัลหรือลงโทษ ต้องแสดงให้ผู้รับและผู้อื่นเข้าใจตรงกันว่ามีเจตนาดี ไม่ลำเอียง
10. การใช้เทคโนโลยีเป็น ครูมีอาชีพต้องสามารถใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาหรือเทคโนโลยีอื่นได้ตามสมควร เช่น พิมพ์ดีด โทรศัพท์ โทรสาร ถ่ายเอกสาร ถ่ายรูป คอมพิวเตอร์
11. ใช้พจนานุกรมเป็น คือการเปิดค้นหาคำตอบที่ต้องการเพื่อดูความหมาย การออกเสียงและการใช้คำ
12. อ่านหนังสือเป็นและอ่านเป็นนิสั ครูควรอ่านหนังสือต่าง ๆ ฝึกอ่านจับใจความอ่านเร็ว จดบันทึกเป็นและบันทึกงานเป็นนิสั
13. เล่นกีฬาและร้องเพลงได้
14. เข้าใจและใช้ภาษาอังกฤษได้ ปัจจุบันภาษาอังกฤษเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของคนมากขึ้น ในฐานะที่เป็นครู แม้ไม่ได้สอนวิชาภาษาอังกฤษครูก็ควรและใช้ภาษาอังกฤษได้บ้าง อย่างน้อยสามารถอ่านเขียนและถามตอบประโยคง่าย ๆ ในชีวิตประจำวัน
15. พุดในที่ชุมชนได้
16. พัฒนาสุขภาพและบุคลิกภาพของตนอยู่เสมอ ทำตัวให้สมบูรณ์แข็งแรง สะอาดเรียบร้อย สง่างาม คุณดี เหมาะสมกับกาลเทศะ ทั้งกาย วาจา และทางจิตใจ ศึกษาเรียนรู้และปฏิบัติตนให้ถูกต้องเหมาะสมตามมารยาทสังคม

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

24

17. สามารถควบคุมอารมณ์และการแสดงออกได้
18. แสดงความเป็นมิตรและไม่ถือตัว
19. มองโลกในแง่ดีและมีอารมณ์ขัน
20. ทำและใช้แบบทดสอบเป็น
21. วิจัยในโรงเรียนได้

ชนาธิป พรกุล (2543 : 6 – 7) สำหรับครูที่เพิ่งปรารถนาและเป็นที่คาดหวังของสังคมในยุคปัจจุบันนี้ ได้แก่

1. มีความรอบรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอนอย่างถ่องแท้ ครูต้องมีความสามารถวิเคราะห์สกัดเอาแก่นของความรู้มาเสนอได้อย่างแม่นยำ และสามารถสังเคราะห์ความรู้นำมาใช้ให้เป็นประโยชน์กับการเรียนการสอน ทำให้ศาสตร์ที่สอนมีความเข้มข้นและเข้มข้น
2. ติดตามความก้าวหน้าในเทคนิควิธีสอนตลอดเวลา ครูจึงต้องเป็นสมาชิกของสมาคมหรือชมรมทางวิชาชีพ เช่น สมาคมครูคณิตศาสตร์ ชมรมครูภาษาไทย หรือชมรมครูทางอินเทอร์เน็ต นอกจากนี้การติดตามอ่านวารสารทางการศึกษาจะช่วยให้ครูทราบเทคนิควิธีสอนใหม่ๆ และนำมาใช้พัฒนาการเรียนการสอนของคนในชั้นเรียน
3. เป็นแบบอย่างในการคิดการทำ (Role modeling) ครูมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้เรียนเป็นอย่างมาก การกระทำของครูจะอยู่ในสายตาของผู้เรียนอยู่ตลอดเวลา ผู้เรียนจะเลียนแบบครู โดยไม่รู้ตัว ดังนั้นหากครูต้องการให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมอย่างไร คิดอย่างไร ครูควรนำสิ่งเหล่านี้มาสะสมไว้ในตัวครูขณะทำการสอนด้วย
4. เป็นนักจิตวิทยาการเรียนรู้อย่างดี ครูต้องรู้จักผู้เรียนเป็นอย่างดี รู้ว่าผู้เรียนมีความรู้ความสามารถอย่างไร สนใจ และถนัดในเรื่องใด ต้องการอะไร ทำอย่างไรจึงจะกระตุ้นให้ผู้เรียนใฝ่รู้ใฝ่เรียน ก้าวทันความรู้และสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้
5. เป็นนักเทคโนโลยีสารสนเทศ ครูต้องเข้าถึงแหล่งความรู้ใหม่ๆ รู้วิธีและใช้เครื่องมือค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งความรู้ต่างๆ ได้ รวมถึงสามารถนำไปปรับการเรียนการสอนต่างๆ มาใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม
6. เป็นผู้เชี่ยวชาญภาษาอังกฤษ ครูปัจจุบันไม่ว่าจะจบการศึกษาระดับใด หรือสาขาใด ไม่สามารถหลีกเลี่ยงการใช้ภาษาอังกฤษ เพราะภาษาอังกฤษเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ ที่ทันสมัยจากอินเทอร์เน็ต และมัลติมีเดีย หากครูยังคงใช้ตำราภาษาไทยซึ่งแปลความรู้มาจากหนังสือภาษาอังกฤษ เท่ากับครูกำลังศึกษาความรู้เมื่อ 10 ปีก่อน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

25

7. เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ครูต้องเป็นผู้เห็นคุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทุกวันของคุณ คือ การเรียนรู้ การเรียนรู้ คือ การพัฒนาตนเองและวิชาชีพซึ่งนำไปสู่การพัฒนาเยาวชนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพของประเทศชาติ

จากการสัมมนาในระดับชาติ หอประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ ของโครงการการศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์นั้น ผลการสัมมนาในประเด็น “จะเตรียมครูกันอย่างไร” อมรวิรัช นาคทรพรพ (ธีรศักดิ์ อัครบวร. 2544 : 17; อ้างอิงจาก อมรวิรัช นาคทรพรพ. 2539. การศึกษาไทยยุคโลกาภิวัตน์. หน้า 121 – 123) รายงานสรุปว่า ครูในโลกยุคโลกาภิวัตน์นั้น ต้องเป็นทั้งผู้ให้ความรู้ ผู้ให้เครื่องมือในการแสวงหาความรู้ และผู้จุดไฟแห่งการเรียนรู้ ฉะนั้นครูจะต้องเป็นผู้รอบรู้ในเนื้อหาวิชา ครูจะต้องแตกฉานในทักษะและวิธีหาความรู้สมัยใหม่ และเป็นผู้ที่มีหูตากว้างขวางเกี่ยวกับแหล่งความรู้ต่าง ๆ อีกทั้งยังต้องเป็นนักจิตวิทยาชั้นดีที่สามารถกระตุ้นความใฝ่รู้ใฝ่เรียนให้เด็ก ๆ ได้อีกด้วย ดังนี้

1. ครูไทยในอนาคตต้องเป็นนักเทคโนโลยีสารสนเทศไปในตัวด้วย เป็นเทคโนโลยีที่เป็นสหศาสตร์กับการศึกษาในปัจจุบัน และการเข้าถึงความรู้ใหม่ ๆ ในปัจจุบันล้วนแล้วแต่ต้องอาศัยเทคโนโลยีด้านนี้ทั้งสิ้น

2. ครูในอนาคตจะต้องเชี่ยวชาญภาษาอังกฤษ อันเป็นภาษาสากลภาษาเดียวที่จะช่วยถอดรหัสความรู้ในสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่โปร่ง ไม่ว่าจะเป็นอินเทอร์เน็ต มัลติมีเดีย หรือโปรแกรมคอมพิวเตอร์อื่นใด

3. ครูในอนาคตจะต้องติดตามความก้าวหน้าในเทคนิควิธีการสอนต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา ในอนาคตอาจมีสภากาแฟอินเทอร์เน็ต ที่เปิดโอกาสให้ครูแลกเปลี่ยนประสบการณ์และเทคนิคใหม่ ๆ ผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์

4. ครูในอนาคตจะต้องเป็นนักจิตวิทยาการเรียนรู้ชั้นเลิศ ที่สามารถพัฒนาศิษย์ให้ก้าวหน้าทันความรู้ และปรับตัวกับชีวิตในยุคโลกาภิวัตน์ได้ แนวคิดใหม่ ๆ ในวงการจิตวิทยาการเรียนรู้ เช่น แนวคิดเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) ในการเผชิญการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของมนุษย์อาจกลายมาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ของคนในอนาคต

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 34 - 49) ได้เสนอแนวทาง การพัฒนาครูสู่มืออาชีพ ดังนี้

1. การพัฒนาครูให้มีจิตวิญญาณแห่งความเป็นครู เพื่อให้ครูเกิดความรักและความศรัทธาในวิชาชีพครู การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ความเป็นกัลยาณมิตรและเมตตาศิษย์ ยอมรับ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

26

ความแตกต่างระหว่างบุคคล เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และมีความมุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียน ให้เต็มศักยภาพ

2. การส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการ โดยพัฒนาครูให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ สร้างทักษะการบูรณาการ ซึ่งครอบคลุมงานด้านหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดผล การจัดแสดงการเรียนรู้ และการวิจัย

3. การพัฒนานวัตกรรม เทคนิควิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นสื่อ ICT (Information and Communication Technology) โดยส่งเสริมให้ครูพัฒนานวัตกรรม/สื่อการจัดการเรียนรู้ มีการศึกษาวิจัยและพัฒนาวิธีสร้างสื่อที่มีคุณภาพ พัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อ ICT (Information and Communication Technology) ที่สอดคล้องและตอบสนองความแตกต่างของผู้เรียน

4. พัฒนาให้ครูมีจิตวิทยาในการดูแลช่วยเหลือพัฒนาการเรียนตามธรรมชาติและศักยภาพ โดยพัฒนาให้ครูรู้และเข้าใจธรรมชาติ ความต้องการและพัฒนาการตามวัย ค้นพบความสามารถพิเศษของเด็กแต่ละคน และสามารถจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กพิเศษเรียนร่วมได้

5. เพิ่มพูนทักษะการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร การค้นคว้าและพัฒนาวิชาชีพให้แก่ครู โดยให้ตระหนักถึงความสำคัญของภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวันและสาขาวิชา สามารถใช้ภาษาอังกฤษในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และแสวงหาความรู้เพิ่มเติม

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2547 : 7 – 8) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบสำคัญของความเป็นมืออาชีพ มีอย่างน้อย 3 ประการ คือ

1. มีความรู้อย่างแท้จริงในเรื่องที่ทำ รู้หลักวิชา ที่ไปที่มาของเรื่องที่ทำอย่างรอบด้าน และสามารถคาดคะเนเพื่อหาทางแก้ไขได้ในกรณีที่มีเหตุผิดปกติเกิดขึ้น

2. มีความสามารถในการประยุกต์ความรู้ไปใช้ได้อย่างเหมาะสม ความสามารถนี้จะเกิดขึ้นได้จากประสบการณ์ ไหวพริบ ปฏิภาณ จนกลายเป็นความเชี่ยวชาญพิเศษที่คนทั่วไปไม่มี

3. มีความสามารถในการประสานสัมพันธ์ที่ดีกับผู้รับบริการ สื่อสารทำความเข้าใจได้ดี มีการสนทนาที่สร้างสรรค์ รู้จักอดทน อดกลั้นเพื่อที่จะได้ทำผลงานที่ตอบสนองความต้องการได้ถูกต้อง

นอกจากนั้น บทบาทที่เปลี่ยนแปลงไปของภาครัฐในยุคปัจจุบันที่กำลังเข้าสู่สังคมแห่งความรู้ สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ระบบราชการในบทบาทใหม่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับเอกสารข้อมูล ก็จำเป็นต้องพัฒนาความรู้ความสามารถของข้าราชการ ให้สามารถทำงานอย่างมืออาชีพ และมีความเชี่ยวชาญในโลกยุคข้อมูลข่าวสาร ซึ่งต้องการความสามารถเพิ่มอีกอย่างน้อย 3 เรื่อง ได้แก่

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

27

1. ความสามารถในการใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศต่าง ๆ เพื่อให้ทำงานได้ เบ็ดเสร็จด้วยตนเอง เช่น รู้จักการใช้โทรศัพท์ โทรสาร เครื่องถ่ายเอกสาร เครื่องคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต เพื่อการติดต่อสื่อสารและนำเสนอได้เอง

2. ความสามารถในการใช้ภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็น ภาษากลางในการสื่อสาร และนำไปสู่แหล่งความรู้ที่สำคัญของโลกปัจจุบัน

3. ความสามารถในการคิด วิเคราะห์ จากการรับทราบข่าวสารข้อมูลความเคลื่อนไหว ทั่วโลกในเวลาอันรวดเร็ว และนำไปสู่แหล่งความรู้ที่สำคัญของโลกปัจจุบัน

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2548 : 55) ได้กำหนดข้อบังคับมาตรฐานการปฏิบัติงานของ ผู้ประกอบวิชาชีพครู ดังนี้

1. ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครูอยู่เสมอ
2. ตัดสินใจปฏิบัติการต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดแก่ผู้เรียน
3. มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ
4. พัฒนาแผนการสอนให้สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง
5. พัฒนาสื่อการสอนให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ
6. จัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นผลถาวรที่เกิดแก่ผู้เรียน
7. รายงานผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน ได้อย่างมีระบบ
8. ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน
9. ร่วมมือกับผู้อื่นในชุมชนอย่างสร้างสรรค์
10. ร่วมมือกับผู้อื่นในสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์
11. แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา
12. สร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทุกสถานการณ์

เกณฑ์ อุดมบุญญาคุณภาพ (2553 : ออนไลน์) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะครูรุ่นใหม่ที่สำคัญ และเป็นจุดเด่นในศตวรรษที่ 21 ควรมีลักษณะดังนี้

1. มีความสนใจแสวงหาความรู้ กระตือรือร้นที่อยากเรียนรู้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้
2. มีความรอบรู้ด้านปรัชญาการศึกษา นโยบายทางการศึกษา กฎหมายการศึกษา มาตรฐานวิชาชีพครู มาตรฐานการศึกษา จิตวิทยาการศึกษาและหลักสูตรการสอนทั่วไป
3. มีความรู้ความสามารถที่ทันสมัย ทันเหตุการณ์และทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยสามารถเชื่อมโยงสภาพท้องถิ่นเข้ากับมาตรฐานสากลในลักษณะสหวิทยาการ
4. มีความรู้ความสามารถในวิธีการแสวงหาความรู้

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

28

5. รู้จักและเข้าใจพัฒนาการของผู้เรียน
6. มีความรู้และทักษะในวิชาชีพที่สอนอย่างลุ่มลึก ชัดเจน สามารถสอนแล้วผู้เรียนเข้าใจ มีความสามารถเรียนรู้ได้และสนุกกับการเรียนรู้ การสอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเต็มความสามารถ เต็มเวลา และเต็มหลักสูตร
7. มีความสามารถในการสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ที่กระตุ้นความสนใจ ใฝ่รู้และมีความสุข สนุกในการเรียนการสอน มีความสามารถในการสังเกตและรู้จักแก้ไขพฤติกรรม การเสริมแรงและการลงโทษที่เหมาะสม
8. มีทักษะในการสอนอย่างเชี่ยวชาญและสร้างสรรค์การเรียนรู้ จนสามารถพัฒนาผู้เรียนได้เต็มศักยภาพตามความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยปลูกเร้าให้ผู้เรียนแสดงความสามารถอย่างเต็มที่ เน้นการจัดกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อสนองผู้เรียนเป็นสำคัญ
9. มีความรู้และความเข้าใจในเป้าหมายและวิธีการของหลักสูตรและการสอน
10. มีความสามารถในการออกแบบ วางแผนการสอนการบริหารจัดการชั้นเรียน วิจัยและพัฒนาการสอน มีความเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงทางวิชาการที่มีประสิทธิภาพและมีความสามารถวัดผลประเมินผลพัฒนาการของการเรียนรู้ได้หลายวิธีได้อย่างเหมาะสม
11. มีความรัก ศรัทธาที่จะเป็นครู มีความเมตตากรุณาเป็นกัลยาณมิตรของศิษย์
12. มีจริยธรรม มีกิริยามารยาทสุภาพเรียบร้อย วางตนอยู่ในศีลธรรมอันดีเยี่ยมด้วยคุณธรรมฝึกหัดปฏิบัติตนยึดมั่นในจรรยาบรรณวิชาชีพครู โดยชี้แนะทางถูกต้องแก้ไขสิ่งผิดและยึดมั่นตามหลักศาสนา
13. มีบุคลิกภาพเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับเด็กและสาธารณชน ในด้านคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยม และการดำรงชีวิต
14. มีความรับผิดชอบในหน้าที่มุ่งมั่นในการทำงานเป็นระบบและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง
15. มีความสามารถในการปลูกฝังวินัย คุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่ดี และถูกต้องต่อผู้เรียน
16. ความสามารถในการจัดระเบียบเนื้อหาสาระการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ให้สอดคล้องกับพัฒนาการผู้เรียนและมีความสามารถพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้ตรงความต้องการของท้องถิ่น

สรุปได้ว่า คุณลักษณะของครูมืออาชีพ หมายถึง ผู้ปฏิบัติการสอนที่มีคุณลักษณะใน 5 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาการเรียนการสอน ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ด้านการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร ด้านการพัฒนาบุคลิกภาพ และด้านการพัฒนาตนเอง

3. แนวคิดบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการพัฒนาครูไปสู่ความเป็นครูมืออาชีพในยุคปฏิรูปการศึกษา

3.1 บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการพัฒนาครูไปสู่ความเป็นครูมืออาชีพ

การพัฒนาครูในสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เป็นระบบและสอดคล้องกับความต้องการพัฒนาครู สถานศึกษาและหน่วยงาน โดยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนครูให้สามารถนำหลักสูตรการศึกษาและไปสู่การปฏิบัติจริงในห้องเรียนพร้อมทั้งการเสริมสร้างความรู้และทักษะในการนำไปสู่การพัฒนาตนเองและการพัฒนากิจกรรมการสอนที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีวิธีการส่งเสริมพัฒนาครูที่หลากหลาย ซึ่งนักวิชาการและหน่วยงานทางการศึกษาได้กล่าวไว้ดังนี้

จรัส นองมาก (2542 : 109) การจัดข้อมูลข่าวสารทางวิชาการ ผู้บริหารต้องมอบหมายให้มีการจัดเอกสารสำหรับบุคลากร ได้มีการศึกษาค้นคว้าหรืออ้างอิงในการทำงาน เพื่อส่งเสริมให้บุคลากรในหน่วยงาน นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้ สื่อวัสดุอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกถือว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ ซึ่งได้กำหนดบทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมวัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนไว้ดังนี้

1. จัดหาและบริการวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนแก่ครูอย่างเพียงพอและครบถ้วน การสำรวจความต้องการ วางแผนเพื่อจัดบริการ และจัดทำรายงานการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ
2. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูรู้จักใช้และรู้จักบำรุงสื่อการสอนให้ตรงกับเนื้อหาและกิจกรรมที่กำหนดไว้ในแผนการสอน โดยการจัดอบรม ประชุมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้แก่ครูผู้สอน
3. จัดให้มีศูนย์สื่อและศูนย์วิทยากร โรงเรียน เพื่อเป็นแหล่งบริการสื่อแก่ผู้สอน
4. ส่งเสริมให้ครูรู้จักคิดค้นสร้างสรรค์สื่อ หรือหาวิธีการใหม่ ๆ ที่จะนำมาใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน
5. แสวงหาแหล่งวิทยากรที่เป็นสื่อการสอนในชุมชนหรือท้องถิ่น
6. จัดให้มีการติดตาม ประเมินผลการใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ โดยการจัดเก็บ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2546 : จ-ช) เสนอข้อค้นพบที่สำคัญจากการศึกษารูปแบบวิธีการพัฒนาครู จากรายงานผลการดำเนินงานของโรงเรียนในโครงการปฏิรูปการเรียนรู้ จำนวน 99 โรงเรียน จาก 61 จังหวัด ซึ่งมีรูปแบบวิธีการที่หลากหลายในการส่งเสริมการพัฒนาครูสามารถสรุปได้ดังนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

30

1. จัดการอบรม ประชุมสัมมนา เพื่อสร้างความตระหนักถึงบทบาท และข้อปฏิบัติในการพัฒนาโรงเรียนให้สอดคล้องกับแนวโน้มการปฏิรูปการศึกษาตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้
 2. จัดให้มีการประชุมชี้แจงแนวโน้มในการดำเนินงานปฏิรูป โดยเพิ่มเข้าไปในระเบียบวาระการประชุมรายเดือน
 3. สนับสนุนการศึกษาด้วยตนเองของคณะครู อาจารย์ โดยจัดมุมวิชาการให้โดยเฉพาะ และจัดหาสื่อสิ่งพิมพ์มาไว้ให้ครูศึกษาค้นคว้า รวมทั้งจัดบริการให้ครูได้ร่วมรับฟังข้อมูล ข่าวสารจากสื่อโทรทัศน์ วิทยุ อินเทอร์เน็ต วิดีโอ และส่งเสริมครูในการลาไปศึกษาต่อทั้งในและนอกประเทศ
 4. เปิดโอกาสให้ครูได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูกันเองในโรงเรียน โดยเฉพาะที่เป็นต้นแบบหรือครูแห่งชาติ
 5. จัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยเชิญวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้น ๆ มาให้ความรู้และคำแนะนำในการปฏิบัติงาน
 6. จัดให้มีการศึกษานอกสถานที่เพื่อเก็บเกี่ยวความรู้ เชื่อมชมดูงานสถานศึกษาอื่น ๆ ที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในห้องเรียนของตน
 7. เปิดโอกาสให้บุคลากรทุกคนตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานเป็นระยะ
 8. ปลุกจิตสำนึกของการทำงานร่วมกัน เพื่อเป้าหมายเดียวกัน โดยการจัดครูทำงานร่วมกันเป็นทีม
 9. สนับสนุนให้ครูได้รับข่าวสารและความรู้จากสื่อต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนแนวใหม่ การพัฒนาทั้งระบบ กระบวนการทำวิจัยในชั้นเรียน การประเมินนักเรียนตามสภาพจริง
 10. สนับสนุนให้เปิดห้องพิเศษสำหรับครู โดยตั้งชื่อแตกต่างกันไป เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมเอกสาร หนังสือ สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เพื่อให้ครูได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง
- นอกจากนี้ ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาครูในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสมชาย เทพแสง (2547 : 55 – 62) กล่าวว่า ผู้นำต้องเตรียมพร้อมให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคดิจิทัลหรือโลกไร้พรมแดน เพื่อสามารถเป็นที่ปรึกษา (Counselor) เป็นพี่เลี้ยง (Mentor) หรือ โค้ช (Coach) แก่ครูและนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นบทบาทหน้าที่และคุณลักษณะของผู้นำเทคโนโลยีควรมีดังนี้
1. ผู้นำควรมีวิสัยทัศน์ โดยเน้นเทคโนโลยีในการส่งเสริมระบบโรงเรียน โดยเฉพาะในยุคปฏิรูปการศึกษาที่เน้นคุณภาพผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้นำจะต้องสร้างวิสัยทัศน์ ประกาศ และกระจาย

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

31

วิสัยทัศน์แก่บุคลากรอย่างทั่วถึง โดยมุ่งสู่ “โรงเรียนแห่งการเรียนรู้” เพื่อสร้างบุคลากรทั้งหลาย เป็นบุคลากรแห่งการเรียนรู้ โดยใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการศึกษาค้นคว้าต่อเนื่องตลอดชีวิต

2. ผู้นำสร้างกระบวนทัศน์ใหม่ (New paradigms) ให้เกิด โดยการเปลี่ยนความรู้สู่ความคิด นวัตกรรม การเรียนรู้สู่โลกดิจิทัล รวมทั้งตระหนักถึงความสำคัญของเทคโนโลยี สร้างความแตกต่างในการจัดการคุณภาพ การส่งเสริมคุณภาพแห่งการเรียนรู้โดยเน้นเทคโนโลยีเป็นกุญแจสำคัญ โดยเฉพาะคอมพิวเตอร์ถือว่าเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้การบริหาร และการจัดการดำเนินงานด้วยความสะดวก รวดเร็ว ทันใจ ทันเวลา และทันเหตุการณ์ ซึ่งผู้นำการศึกษาจะต้องมีการวางแผนการใช้อย่างคุ้มค่า และคุ้มทุน

3. ผู้นำการศึกษามีความเต็มใจที่จะเปลี่ยนแปลงโดยพร้อมใจที่จะนำคอมพิวเตอร์มาใช้ประโยชน์ต่อการศึกษา มิใช่เปลี่ยนแปลงเพราะถูกบังคับ หรือเป็นการทำงานแบบ “ แต่งหน้าเล็ก หรือผักชีโรยหน้า ” ซึ่งการตั้งคอมพิวเตอร์ไว้ไว้เวลาผู้ประเมินตรวจหรือเจ้านายมาคิดตามผล หลังจากนั้นเก็บเข้าตู้ โดยที่ไม่ได้นำออกใช้จริง จะไม่ช่วยยกระดับการศึกษาของผู้เรียนได้อย่างแน่นอน ผู้นำที่เต็มใจและใช้คอมพิวเตอร์เป็นตัวอย่างแก่นักเรียนและบุคลากร จะช่วยให้ทุกคนเกิดความยอมรับและซึมซับความสำคัญและประโยชน์ไปทีละน้อย จนในที่สุดก็มองเห็นความสำคัญของเทคโนโลยี

4. มีการถ่ายโอน เปลี่ยนแปลงโดยยึดประเพณีวัฒนธรรมแนวใหม่ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของบุคลากร (Participation) โดยเฉพาะผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ซึ่งได้แก่ผู้เรียน ผู้ปกครอง ครู ชุมชน ซึ่งบุคคลดังกล่าวต้องหันมาร่วมมือกันทำงาน โดยมีเป้าหมายร่วมกันเพื่อเสียดละ หุ่มเทและพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ช่วยยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

5. ผู้นำให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ โดยการพัฒนาศักยภาพของตนเองและการพัฒนาองค์กร ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ ว่าเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อสร้างสรรค์มนุษย์โดยเฉพาะเด็กไทยให้เป็นกำลังสำคัญของชาติสืบไป

6. ผู้นำจะต้องมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเอง องค์กรและบุคลากรในสถานศึกษา โดยตั้งเป้าในการทำงานไว้สูง (High expectation) และพยายามใช้ความรู้ ความสามารถสูงใจ โน้มหน้าใจให้บุคลากรทุกฝ่ายร่วมมือร่วมใจเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ โดยคำนึงถึงคุณภาพผู้เรียนเป็นสำคัญ

7. ผู้นำควรใช้การฝึกอบรม การให้การศึกษาแก่บุคลากรทุกระดับชั้น ฟังระลึกเสมอว่ามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพเท่าเทียมกัน และสามารถดำเนินงานไปสู่จุดหมายปลายทางได้ ซึ่งจะช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับพลังกาย พลังใจในแต่ละคนที่ขับเคลื่อนไป โดยที่ผู้นำกระตุ้นให้เกิดพลังดังกล่าว โดยเน้นประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุณภาพเป็นสำคัญ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

32

8. สนับสนุนบรรยากาศในชั้นเรียนและสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ช่วยให้ครูตระหนักถึงความสำคัญของเทคโนโลยี เข้าใจบูรณาการเทคโนโลยีในการเรียนการสอนในชั้นเรียน นำมาสร้างบรรยากาศให้เกิดความตื่นตาตื่นใจ ทั้งด้านการตกแต่งภูมิทัศน์ การจัดสถานที่ทำงานให้ดูทันสมัย ทันยุคโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะในชั้นเรียน ครูให้ผู้เรียนใช้อินเทอร์เน็ตแสวงหาความรู้ด้านต่าง ๆ หรือใช้ Web Based Learning เพื่อเป็นการท่องเที่ยวอย่างสนุกสนานในแต่ละวิชา

9. ผู้นำทางการศึกษาต้องสนับสนุนงบประมาณในการจัดเตรียมการอย่างเพียงพอ โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีเป็นการบริหารงานที่มีราคา จำเป็นต้องใช้งบประมาณในการจัดหาจัดซื้อ โดยที่หน่วยงานระดับสูงต้องสนับสนุนส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งก็เปิดโอกาสให้ภาคเอกชน หรือชุมชนมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือ โดยภาครัฐเป็นผู้จัดหางบประมาณ และมีการวางแผนการให้การสนับสนุนอย่างเป็นระบบ

10. ผู้นำการศึกษาควรให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือแก่บุคลากรในการพัฒนาผลงาน โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจในการบริหารและการจัดการ สำหรับการปฏิบัติงานผู้นำก็ควรสนับสนุนให้กำลังใจครูในการใช้ ICT (Information Computer Technology) ในชั้นเรียนตลอดจนเชื่อมโยง การสื่อสารในชั้นเรียนสู่ผู้ปกครองหรือชุมชนต่าง ๆ โดยเก็บข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนานักเรียน สถานศึกษา และชุมชนอย่างครบถ้วน พร้อมทั้งจะนำมาใช้ในการวางแผน พัฒนาปฏิบัติงานได้อย่างรวดเร็วทันใจ

11. ผู้นำการศึกษาเป็นผู้มีอารมณ์ดี มีความคิดจินตนาการสร้างสรรค์ และมุ่งผลสำเร็จของงาน รวมทั้งมีลักษณะเป็นผู้ไว้วางใจ อีกทั้งใช้ศิลปะแรงจูงใจในการส่งเสริมให้บุคลากรทุกฝ่ายปฏิบัติงานเต็มศักยภาพ เพื่อพัฒนาการปฏิบัติงานให้เกิดความก้าวหน้าสม่ำเสมอ โดยเน้นผลสำเร็จเป็นเส้นชัย โดยปราศจากการแข่งขัน

สำนักมาตรฐานวิชาชีพ (2554 : ออนไลน์) ได้กล่าวเกี่ยวกับข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2548 หมวด 2 มาตรฐานการปฏิบัติงาน ข้อ 11 ผู้ประกอบวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา และผู้บริหารการศึกษาต้องปฏิบัติงาน ตามมาตรฐานการปฏิบัติงาน ดังต่อไปนี้

1. ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษา
2. ตัดสินใจปฏิบัติการกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับการพัฒนาของบุคลากร ผู้เรียน และชุมชน
3. มุ่งมั่นพัฒนาผู้ร่วมงานให้สามารถปฏิบัติงานได้เต็มศักยภาพ
4. พัฒนาแผนงานขององค์กรให้สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง
5. พัฒนาและใช้นวัตกรรมการบริหารจนเกิดผลงานที่มีคุณภาพสูงขึ้นเป็นลำดับ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

33

6. ปฏิบัติงานขององค์กร โดยเน้นผลถาวร
7. รายงานผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างเป็นระบบ
8. ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี
9. ร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานอื่นอย่างสร้างสรรค์
10. แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา
11. เป็นผู้นำและสร้างผู้นำ
12. สร้างโอกาสในการพัฒนาได้ทุกสถานการณ์

จากการศึกษาแนวคิด หลักการของนักวิชาการและหน่วยงานทางการศึกษาดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการพัฒนาครูไปสู่ความเป็นครูมืออาชีพ หมายถึง ภาระที่ต้องรับผิดชอบของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริม การสนับสนุน การแนะนำ การกระตุ้น การจัดหา การเร่งรัด การจูงใจ การสร้างขวัญกำลังใจ และการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของผู้บริหารสถานศึกษา ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดการพัฒนาตนเอง เพื่อให้ทันต่อสถานการณ์ความเจริญก้าวหน้าและความเปลี่ยนแปลงของโลก ใน 5 ด้านคือ ด้านการพัฒนาการเรียนการสอน ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ด้านการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร ด้านการพัฒนาบุคลิกภาพ และด้านการพัฒนาตนเอง ดังตาราง 1

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ตาราง 1 การสังเคราะห์บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมให้ครูพัฒนาไปสู่ความเป็นครูมืออาชีพ

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา ในการส่งเสริมการพัฒนาครูไปสู่ ความเป็นครูมืออาชีพใน ยุคปฏิรูปการศึกษา	รัชนี งามมัน	คำทมาท คนไค	ชนธิป พรกุล	ธีรศักดิ์ อัครบวร	ตำแหน่งคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	ตำแหน่งเลขาธิการสภาการศึกษา	ตำแหน่งเลขาธิการคุรุสภา	ไฉนทิย อุดมบุญญาภ	รวม
	1. ด้านการพัฒนาบุคลิกภาพ	✓	✓	✓				✓	✓
2. ด้านการพัฒนามนุษยสัมพันธ์	✓	✓							2
3. ด้านการพัฒนาการเรียนการสอน	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	7
4. การมีเหตุผลในการตัดสินใจ	✓	✓							2
5. ด้านการใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	7
6. ด้านการใช้ภาษาอังกฤษ		✓	✓	✓	✓	✓			5
7. ด้านการพัฒนาตนเอง		✓	✓			✓	✓	✓	5
8. ด้านการมีจิตวิทยาในการช่วยเหลือ			✓	✓	✓				3
9. ด้านการมีจิตวิญญาณในวิชาชีพครู					✓	✓		✓	3

3.1.1 ด้านการพัฒนาการเรียนการสอน

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการพัฒนาครูไปสู่ความเป็นครูมืออาชีพในยุคปฏิรูปการศึกษาในด้านการพัฒนาการเรียนการสอนนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำทางวิชาการ โดยให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมและสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

35

ตามหมวด 4 ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และมีการวางแผนนโยบายและยุทธศาสตร์เพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของสถานศึกษาอย่างชัดเจน และสะดวกต่อการนำไปปฏิบัติ ให้คำปรึกษาแนะนำและสร้างพลังความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ ซึ่งจะนำไปสู่การปฏิรูปการศึกษา (ธีระ รุญเจริญ และคณะ. 2547: 36) โดยให้มีความรอบรู้ในเนื้อหาวิชา ที่สอนอย่างลุ่มลึก ครูต้องมีความสามารถวิเคราะห์สกัดเอาแก่นของความรู้มาเสนอได้อย่างแม่นยำ และสามารถสังเคราะห์ความรู้นำมาใช้ให้เป็นประโยชน์กับการเรียนการสอน ทำให้ศาสตร์ที่สอนมีความเข้มแข็งและเข้มข้น (ชนาธิป พรกุล. 2543 : 6 – 7) มีการกระตุ้น ส่งเสริม พัฒนาครูให้มีความรู้อย่างแท้จริงในเรื่องที่ทำ รู้หลักวิชา ที่ไปที่มาของเรื่องที่ทำอย่างรอบด้าน และสามารถคาดคะเนเพื่อหาทางแก้ไขได้ในกรณีที่มีเหตุผิดปกติเกิดขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2547 : 7 – 8)

นอกจากนั้นครูควรมีความสามารถในการจัดการเรียนเรียนรู้ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ตั้งแต่มาตรา 22 – 30 ในด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งสรุปสาระสำคัญได้ว่าการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มศักยภาพ ใช้กระบวนการเรียนรู้หาความรู้ มีการบูรณาการ ใช้แหล่งเรียนรู้ หลากหลาย เป็นการวัดประเมินตามสภาพจริง (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. 2544 : 6)

จันทรา พรหมานนท์ (2546 : 64 – 65) กล่าวว่า ครูจะต้องมีการพัฒนา ปรับเปลี่ยนบทบาทหรือต้องเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงตามแนวทางปฏิรูปการศึกษา ที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกำหนดในด้านความรู้ ดังนี้

1. ความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของครู ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ กำหนด
2. ความรู้ความเข้าใจในเรื่องหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน การบริหารจัดการหลักสูตร รวมทั้งการจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษา
3. ความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาและบูรณาการหลักสูตร
4. ความรู้ในเชิงทฤษฎีในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง และการให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้
5. ความรู้ในเรื่องการวัดผลประเมินผลจากการปฏิบัติจริง
6. ความรู้ด้านจิตวิทยาเด็ก จิตวิทยาวัยรุ่น จิตวิทยาการเรียนรู้ และเทคนิคการจัดกระบวนการเรียนรู้

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

36

7. ความรู้ในการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ที่มุ่งผลสัมฤทธิ์และเน้นการจัดการงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน

8. ความรู้ในด้านวัฒนธรรม ค่านิยมใหม่ในการทำงานเพื่อประชาชน

นางศลิณี โมสิกะ (2553 : ออนไลน์) จากโครงการยกระดับครูและผู้บริหารสถานศึกษาทั้งระบบ มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินสมรรถนะของครูผู้สอน สำหรับเป็นข้อมูลในการจัดอบรมและเป็นฐานข้อมูลประกอบการพัฒนาปรับปรุงการเรียนการสอนของไทยในอนาคต เพื่ออบรมครูผู้สอนให้มีความรู้เนื้อหารายวิชาอย่างลึกซึ้ง และมีความรู้ด้านวิธีวิทยาการสอน สามารถจัดการเรียนรู้ให้แก่นักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา และเพื่อจัดทำสื่อการเรียนการสอนที่มีเนื้อหาถูกต้องและทันสมัย พร้อมทั้งอบรมเผยแพร่ให้ครูผู้สอนนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามกรอบวงเงินโครงการปฏิบัติการไทยเข้มแข็ง (SP2) โดยกระทรวงศึกษาธิการได้รับอนุมัติงบประมาณ เพื่อพัฒนาครูทั้งระบบใน 4 กิจกรรม คือ

1. จัดระบบพัฒนาครูเชิงคุณภาพ เพื่อการพัฒนาสมรรถนะครูรายบุคคล
2. พัฒนาครูดี ครูเก่ง (Master teacher)
3. ฝึกอบรมยกระดับคุณภาพครู ให้เป็นครูดี มีคุณภาพ คุณธรรม
4. พัฒนาคุณภาพครูด้วยระบบ e-training

จากโครงการดังกล่าวจะส่งผลต่อการพัฒนาครูในด้านการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและมีประโยชน์ต่อผู้เรียนยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า การส่งเสริมการพัฒนาครูไปสู่ความเป็นครูมืออาชีพในด้านการพัฒนาการเรียนการสอน หมายถึง ส่งเสริมให้ครูมีความรู้ความสามารถในวิชาที่สอน ใช้เทคนิควิธีการสอนใหม่ๆ ในการจัดการเรียนการสอน สร้างทักษะการบูรณาการ ซึ่งครอบคลุมงานด้านหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล การจัดแหล่งการเรียนรู้ และการวิจัย

3.1.2 ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร หรือ ICT (Information and Communication Technology) เป็นเทคโนโลยีที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ในสังคมทุกวันนี้เป็นอย่างมาก ทั้งทางด้านการดำรงชีวิต เศรษฐกิจ การเมือง สังคม การศึกษา และอื่น ๆ ICT (Information and Communication Technology) ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากกับโลกทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ในทางธุรกิจ ICT (Information and Communication Technology) ช่วยให้ต้นทุนการผลิตลดลง ผลผลิตเพิ่มมากขึ้นและประสิทธิภาพในการทำงานดีขึ้น คอมพิวเตอร์และระบบสื่อสารจะช่วยทำให้เกิดระบบอัตโนมัติ ทำให้การทำงานและการบริหารจัดการมี

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

37

ประสิทธิภาพมากขึ้น ทำให้รูปแบบการบริการต่าง ๆ มีความสะดวกสบายมากขึ้น ในทางสังคม ICT (Information and Communication Technology) ช่วยให้ทุกคนมีโอกาสเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน เป็นการลดความเหลื่อมล้ำกันทางสังคม พัฒนาการของ ICT (Information and Communication Technology) ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของสังคมโลกปัจจุบันดีขึ้น ธนารัตน์ จิระอรุณ และ มลลิตี พรโชคชัย (2546 : 38 – 40) ได้กล่าวว่า เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information and Communication Technology) หมายถึง เทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดการกับข้อมูลสารสนเทศ ตั้งแต่การเข้าถึงข้อมูล การจัดเก็บรวบรวมข้อมูล การจัดทำระบบกับข้อมูล การแปลความหมายและประมวลผลข้อมูล การแสดงผลข้อมูล การประเมินผลข้อมูล จนกระทั่งการสร้างข้อมูลขึ้นมาใหม่ เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเทคโนโลยีที่ผสมผสานกันระหว่างเทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์ (Electronic and Computer Technology) ส่วนเทคโนโลยีการสื่อสาร (Communication Technology) หมายถึง เทคโนโลยีที่ใช้ในการติดต่อสื่อสาร รวมถึงการเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย เช่น โทรคมนาคม เครือข่ายสื่อสาร เครือข่ายคอมพิวเตอร์ เครือข่ายอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

ความชำนาญด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เป็นทักษะที่บูรณาการทักษะพื้นฐานด้านการรู้คิดที่ใช้ในชีวิตประจำวันกับทักษะทางด้านเทคนิค และสามารถนำทักษะที่บูรณาการนี้มาประยุกต์ใช้กับงานต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม มีประสพการณ์ และมีประสิทธิภาพ ทั้งกับงานที่ง่าย ๆ ไปจนถึงงานที่มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น กล่าวคือ ความชำนาญด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารเป็นความชำนาญในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และเทคโนโลยีการสื่อสาร

กิดานันท์ มลิทอง (2543 : 5) ได้กล่าวไว้ว่า เทคโนโลยีการศึกษาเป็นการประยุกต์เอาเทคนิค วิธีการ แนวความคิด วัสดุ อุปกรณ์ และสิ่งต่าง ๆ อันสืบเนื่องมาจากเทคโนโลยีมาใช้ในวงการศึกษา ดังเช่นคอมพิวเตอร์ซึ่งประดิษฐ์ขึ้นมาเพื่อใช้ในการคิดคำนวณและในวงธุรกิจก็ยังสามารถนำมาใช้ในการบริหารสถานบันการศึกษาและช่วยในการเรียนการสอนได้ หรือการใช้เทคโนโลยีการพิมพ์เพื่อพิมพ์เอกสารและตำราทางวิชาการ การใช้โทรทัศน์ที่คิดค้นขึ้นเพื่อให้ความบันเทิงก็สามารถนำมาใช้เพื่อการศึกษาได้เช่นกัน ตลอดจนการใช้ระบบโทรคมนาคมประเภทต่าง ๆ เช่น ระบบโทรศัพท์ หรือการส่งสัญญาณผ่านดาวเทียม เพื่อใช้ในการศึกษาและการเรียนการสอน นำเป็นการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในเทคโนโลยีการศึกษา

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545 : 48) กล่าวว่า เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา หรือ เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ครอบคลุมสื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อวิทยุโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ เครือข่ายคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต โทรสาร โทรศัพท์ และโทรคมนาคมอื่น ๆ รวมทั้งแหล่งการเรียนรู้

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

38

ทั่วไป เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ ที่จัดเพื่อการศึกษา โดยมุ่งเน้นที่จะส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียน ได้เต็มศักยภาพ ปราศจากข้อจำกัดด้าน โอกาส ถิ่นที่อยู่ ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม

นอกจากนั้น วิทยากร เชียงกูล (2553 : ออนไลน์) ได้สรุปสังเคราะห์ยุทธศาสตร์การพัฒนาคณาภพการศึกษา 6 ด้าน สำหรับ 6 ปี ข้างหน้าของกระทรวงศึกษาธิการเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การพัฒนาคณาภพการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ (พ.ศ.2551-2555) ในปลายปี พ.ศ. 2550 กระทรวง ศึกษาธิการ ได้เสนอนโยบายและยุทธศาสตร์ในการพัฒนาคณาภพการศึกษา เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติในช่วงปี พ.ศ. 2551-2555 รวม 6 ด้าน คือ

1. การพัฒนาคณาภพผู้เรียน
2. การพัฒนาคณาภพครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา
3. การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา
4. การจัดระบบการศึกษาที่ส่งผลต่อคณาภพการศึกษา
5. การสร้างความเข้มแข็งของสถานศึกษา
6. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนของสังคม

ยุทธศาสตร์ที่ 3 : การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา

เป้าหมาย : เพื่อให้มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือของครู เพื่อเพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพการสอนและการจัดการศึกษา เป็นเครื่องมือของผู้เรียนในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้แก่ตนเอง นำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตและการแก้ปัญหาขาดแคลนครู คณาจารย์ ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ

กลยุทธ์ 1 : ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพการสอนของครู

มาตรการ :

1. กำหนดเป้าหมายสัดส่วนนักเรียน นักศึกษา : คอมพิวเตอร์ในทุกระดับ/ประเภทการศึกษา เพื่อจัดหาให้เพียงพอ
2. พัฒนาคูและบุคลากรทางการศึกษาให้สามารถใช้และพัฒนาบทเรียนผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. ให้มีงานวิจัยรูปแบบการเรียนการสอนผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

กลยุทธ์ 2 : พัฒนาเครือข่ายสารสนเทศเพื่อการศึกษา

มาตรการ :

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

39

1. เชื่อมโยงเครือข่ายคอมพิวเตอร์ในลักษณะเครือข่ายการศึกษาแห่งชาติ (National Education Network) โดยเชื่อมโยงทั้ง MOE-Net, Uni Net และเชื่อมโยงไปสู่ ETV หรือโทรทัศน์วิทยุเพื่อการศึกษา

2. เร่งจัดตั้งสถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและกองทุนเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อให้เป็นหน่วยงานกลาง ดูแลด้านนโยบาย แผน ส่งเสริม การพัฒนาและการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา รวมทั้งดูแลด้านการผลิตเนื้อหา (Content) และบทเรียนผ่านสื่อ (Courseware) ตลอดจน การเตรียมบุคลากรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้และการขยายโอกาสทางการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

3. สนับสนุนหน่วยงานรัฐและเอกชนในการผลิตสื่อหนังสือเรียน ตำราเรียน หุ่นจำลอง รวมทั้งสื่อสิ่งพิมพ์อื่น ๆ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการเรียนรู้ รวมทั้งสนับสนุนการนำสื่อดังกล่าว รวมทั้งสื่อสารมวลชนทุกแขนงเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้

กลยุทธ์ 3 : พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้
มาตรการ :

1. รัฐมีนโยบายให้การสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและจริงจัง

2. พัฒนาห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้ให้ได้มาตรฐาน โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเข้ามาใช้เพื่อการเรียนรู้

3. เน้นพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่มีอยู่เดิม ให้มีประสิทธิภาพและใช้ร่วมกันได้

4. ให้รัฐกำหนดอัตราพิเศษสำหรับค่าสาธารณูปโภคเพื่อการศึกษา และส่งเสริมการใช้ทรัพยากรร่วมกัน เชื่อมโยงกันเพื่อลดค่าใช้จ่าย

จากการศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ (พ.ศ. 2551 – 2555) เห็นได้ชัดเจนว่า เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีความจำเป็นและสำคัญยิ่งที่ควรให้การส่งเสริมและพัฒนาสำหรับครูในยุคปฏิรูปการศึกษา อาจกล่าวได้ว่า ครูมืออาชีพต้องสามารถใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาหรือเทคโนโลยีอื่นได้ตามสมควร เช่น พิมพ์ดีด โทรศัพท์ โทรสาร ถ่ายเอกสาร ถ่ายรูป คอมพิวเตอร์ (คำหมาน คนไค. 2543 : 93 – 105) รวมทั้งครูต้องเข้าถึงแหล่งความรู้ใหม่ ๆ ภูมิวิธีและใช้เครื่องมือค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ได้ รวมถึงสามารถนำโปรแกรมการศึกษาต่าง ๆ มาใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม (ชนาธิป พรกุล. 2543 : 6 – 7) นอกจากนั้น ครูไทยในอนาคตต้องเป็นนักเทคโนโลยีสารสนเทศไปในตัวด้วย เป็นเทคโนโลยีที่เป็นสหายนิตกับการศึกษาในปัจจุบัน และการเข้าถึงความรู้ใหม่ ๆ ในปัจจุบันล้วนแล้วแต่ต้องอาศัยเทคโนโลยีด้านนี้ทั้งสิ้น (ธีรศักดิ์ อัครบวร. 2544 : 17; อ้างอิงจาก

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

อมรวิชัย นาคทรพ. 2539. การศึกษาไทยยุคโลกาภิวัตน์. หน้า 121 – 123) รวมถึงครูควรมีความสามารถในการใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศต่าง ๆ เพื่อให้ทำงานได้เบ็ดเสร็จด้วยตนเอง เช่น รู้จักการใช้โทรศัพท์ โทรสาร เครื่องถ่ายเอกสาร เครื่องคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต เพื่อการติดต่อสื่อสารและนำเสนอได้เอง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2547 : 7 – 8) ซึ่งผู้บริหารควรมีบทบาทในการพัฒนาครูในสถานศึกษาให้มีคุณสมบัติดังกล่าวได้

จากโครงการพัฒนาระบบ ICT (Information and Communication Technology) เพื่อการจัดการศึกษา ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1. 2553 : 18 – 19) มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดให้มีการพัฒนาครู เรื่องการพัฒนาระบบ ICT (Information and Communication Technology) มีการจัดหาคอมพิวเตอร์จากภาครัฐ เอกชน และท้องถิ่น เพื่อใช้สนับสนุนสถานศึกษา ให้สถานศึกษาปรับเปลี่ยนความเร็วระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตให้ทันความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี มีการพัฒนาการจัดระบบการศึกษาทางไกลของสถานศึกษาขนาดเล็กให้มีคุณภาพ และพัฒนา Website และศูนย์ปฏิบัติการข้อมูลสารสนเทศของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทในการร่วมกำหนดนโยบาย วางแผน ส่งเสริม สนับสนุน ให้ข้อเสนอแนะ ในการใช้สื่อ การนิเทศติดตาม และการประเมินผล จากโครงการดังกล่าวจะส่งผลให้ครูได้รับการพัฒนาให้มีความรู้และทักษะในการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในการสร้างเครือข่าย สามารถซ่อมบำรุงรักษาคอมพิวเตอร์เบื้องต้นได้ สามารถสร้าง Website สถานศึกษาเพื่อเผยแพร่ข้อมูลสารสนเทศให้กับนักเรียนและชุมชนได้ และสร้างครูที่เป็นมืออาชีพทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้

สรุปได้ว่า การส่งเสริมการพัฒนาครูไปสู่ความเป็นครูมืออาชีพในด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร หมายถึง การส่งเสริมให้ครูมีความสามารถในการใช้สื่อ อุปกรณ์เทคโนโลยีพื้นฐานในการจัดการเรียนการสอน การใช้สื่อมัลติมีเดีย การใช้โปรแกรมต่าง ๆ สามารถหาความรู้จากอินเทอร์เน็ต รวมทั้งการกระตุ้นส่งเสริมให้ครูได้รับความรู้ในด้านการใช้เทคโนโลยีเพิ่มเติม และสามารถพัฒนานวัตกรรม สื่อ ICT (Information and Communication Technology) ในการจัดการเรียนการสอน

3.1.3 ด้านการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร

การส่งเสริมพัฒนาครูให้มีทักษะการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร เป็นคุณลักษณะของครูมืออาชีพอีกคุณลักษณะหนึ่ง ซึ่งในฐานะที่เป็นครู แม้ไม่ได้สอนวิชาภาษาอังกฤษครูก็ควรและใช้ภาษาอังกฤษได้บ้าง อย่างน้อยสามารถอ่านเขียนและถามตอบประโยคง่าย ๆ ในชีวิตประจำวัน (คำหมาน คนไค. 2543 : 93 – 105) การที่จะเป็นผู้เชี่ยวชาญภาษาอังกฤษ ครูปัจจุบันไม่ว่าจะจบการศึกษาระดับใด หรือสาขาใดไม่สามารถหลีกเลี่ยงการใช้ภาษาอังกฤษ เพราะภาษาอังกฤษเป็น

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

41

เครื่องมือสำคัญสำหรับการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ ที่ทันสมัยจากอินเทอร์เน็ต และมัลติมีเดีย (ชนาธิป พรกุล. 2543 : 6 – 7) รวมทั้งครูควรมีความสามารถในการใช้ภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นภาษากลางในการสื่อสาร และนำไปสู่แหล่งความรู้ที่สำคัญของโลก ปัจจุบัน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2547 : 7 – 8)

อธิปัตย์ คลีสุนทร (2553 : ออนไลน์) จากการประชุมสุดยอดผู้นำ APEC ครั้งที่ 11 ซึ่งมีผลสืบเนื่องและมีผลกระทบหลายเรื่อง โดยเฉพาะเรื่องการพัฒนาการพูดและความเข้าใจภาษาอังกฤษ เพื่อสนับสนุนธุรกิจการท่องเที่ยวและธุรกิจอื่นๆ ที่ต้องการจะขยายผลให้ยั่งยืนต่อไป โดยกระทรวงศึกษาธิการก็ได้จัดการสัมมนาและการประชุมกลุ่มย่อยการปฏิรูปการเรียนภาษาอังกฤษของไทย เป็นการระดมและรับฟังความคิดเห็นเพื่อวิเคราะห์หาจุดอ่อน และสาเหตุที่เด็กไทยส่วนใหญ่แม้จะเรียนภาษาอังกฤษเป็นเวลานานหลายปี แต่ก็ยังพูดภาษาอังกฤษไม่ค่อยได้ ถึงพูดได้ก็ไม่คล่อง และไม่ค่อยกล้าเขียนภาษาอังกฤษ และจากการสัมมนาสะท้อนให้เห็นสภาพที่ควรแก้ไข และควรได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนอย่างจริงจังหลายเรื่อง ได้แก่

1. การขาดครูสอนภาษาอังกฤษเป็นจำนวนมาก ทำให้สถานศึกษาแต่ละแห่งต้องหาทางแก้ปัญหา โดยจัดครูที่มีได้เรียนจบวิชาเอกหรือวิชาโทด้านภาษาอังกฤษมาช่วยสอน ซึ่งแม้จะพยายามศึกษาหาความรู้ฝึกฝนด้วยตนเองอย่างทุ่มเทมากมายก็ตาม แต่ครูอาจารย์เหล่านี้คงยากที่จะพูด ฟัง อ่าน และเขียนให้ถูกต้องใกล้เคียงเท่ากับการได้เล่าเรียนหรือฝึกฝนมาโดยตรงก่อนไปเป็นครู

2. วิชาภาษาอังกฤษเป็นวิชาเชิงทักษะ ที่ครูควรจะเป็นผู้ที่เข้าใจการใช้ภาษาและมีทักษะในการพูด การออกเสียงถูกต้องหรือใกล้เคียงกับผู้ที่ใช้ภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวัน แม้พยัญชนะและสระของภาษาไทยจะใช้ได้ใกล้เคียงมากในการออกเสียงหรือพูดเป็นภาษาอังกฤษ แต่เสียงบางเสียงจะไม่เหมือนกัน เช่น เสียงตัว ch, th, v , z เป็นต้น และการเน้นพยางค์ในคำผิดที่จะทำให้ความหมายเปลี่ยนไป ลักษณะเช่นนี้ทำให้ครูภาษาอังกฤษต้องมีทักษะในการใช้ภาษาเป็นพิเศษ นอกเหนือจากการพูดคุย การเขียนภาษาอังกฤษก็จะมีวิธีการเรียงร้อยข้อความต่างจากการเขียนภาษาไทย

3. การหาโอกาสให้ผู้เรียนและครูได้พบปะและเรียนรู้จากนักท่องเที่ยว โดยต่างฝ่ายต่างได้ประโยชน์ ไม่สร้างความรำคาญซึ่งกันและกัน โดยประสบการณ์ของครูที่ได้ลงดำเนินการเรื่องนี้ พบว่าผู้เรียนจะกระตือรือร้นหาทางพบปะพูดคุยกับนักท่องเที่ยวนักที่พอมีเวลา บางสถานศึกษาก็หาทางเชิญเจ้าของภาษาที่พักอาศัยหรือทำงานในท้องถิ่นใกล้เคียงมาพูดคุยกับนักเรียนเป็นครั้งคราว โดยสมัครใจ หรือโดยมีค่าตอบแทนบ้างตามสมควร

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

42

4. กระบวนการในการสอน การเริ่มต้นและการลำดับชั้นความยากง่ายก็เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เด็กชอบ หรือไม่ชอบภาษาอังกฤษ การสอนที่สนุกสนานสอดแทรกทั้งเรื่องพูด ฟัง อ่าน เขียน และให้หลักไวยากรณ์ในเรื่องที่ใกล้ตัวเด็ก การอ่านเรื่องง่ายๆ นิทานประกอบภาพง่ายๆ ให้เด็กฟัง หรือให้ผู้เรียนเลือกเรื่องมาอ่านเอง กิจกรรมการแสดงต่างๆ ที่เป็นภาษาอังกฤษ เป็นเรื่องที่น่าสนใจและจะส่งผลให้ผู้เรียนเห็นว่าภาษาอังกฤษเป็นเรื่องง่าย แต่ครูที่สอนวิชาเชิงทักษะให้สนุกก็ยังไม่พ่ายนักในสถานการณ์ ปัจจุบันสถานศึกษาจำนวนมากยังขาดสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ช่วยในการฝึกทักษะด้านนี้ หรือสื่อที่มีก็จะเป็นสื่อที่ใช้กระบวนการไม่ทันสมัย โดยสื่อและอุปกรณ์ที่ต้องการอย่างมาก เช่น เครื่องบันทึกเสียง เครื่องเล่นวีดิทัศน์ เครื่องรับโทรทัศน์ เอกสารสิ่งพิมพ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งห้องปฏิบัติการทางภาษาที่ครูจะได้มีโอกาสเรียนรู้ สำเนียง สาระ และวัฒนธรรมในการใช้ภาษาร่วมไปกับผู้เรียนได้ด้วย

5. งบประมาณ เป็นเรื่องที่มีความจำเป็นที่ต้องพัฒนาครูที่สอนภาษาอังกฤษ ทั้งที่ยังขาดพื้นฐานและที่เรียนมาตรง แต่ก็จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาเพิ่มเติมให้ทราบกระบวนการเทคนิควิธีที่จะใช้ ช่วยให้สอนได้น่าสนใจ น่าสนใจ เข้าใจง่าย และเหมาะสมยิ่งขึ้น

นอกจากนั้นเป้าหมายสำคัญของการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในปัจจุบัน มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ทางภาษาไปใช้ในการสื่อสารในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว ครูจึงควรมีความรู้ความเข้าใจถึงแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร (Communicative Competence or Communicative Language Ability) เป็นอย่างดี มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร ดังนี้

วิดดอว์สัน (Widdowson. 1983 : 163) กล่าวว่า ความสามารถในการสื่อสารเป็นความรู้ที่ตระหนักถึงการใช้ภาษาอย่างไรให้เหมาะสมตามสภาพแวดล้อมทางสังคม (Social context) ทั้งนี้จะต้องมีความสัมพันธ์กันระหว่างการใช้ทักษะทางภาษา (Language skill) และความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อติดต่อสื่อสาร (Communicative ability) ภาษาสามารถพูดหรือแสดงออกทางภาษาได้เหมือนเจ้าของภาษา

ซาวิกนอน (Savignon. 1983 : 8 – 9) ได้กล่าวถึง ความสามารถในการสื่อสารมีลักษณะดังนี้

1. ความสามารถในการสื่อสารขึ้นอยู่กับ การแลกเปลี่ยนความหมายและความร่วมมือกันระหว่างผู้มีส่วนร่วมในการสื่อสาร ซึ่งการสร้างความหมายนั้น จะเกี่ยวข้องกับทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน

2. ความสามารถในการสื่อสาร ขึ้นอยู่กับบริบทแต่ละบริบทโดยเฉพาะกล่าวคือ การสื่อสารเกิดขึ้นได้ในสถานการณ์ที่หลากหลาย และความสำเร็จของการสื่อสารในแต่ละบริบทนั้น ขึ้นอยู่กับความเข้าใจบริบทและประสบการณ์ในสถานการณ์ลักษณะเดียวกัน ดังนั้นผู้สื่อสารจะต้องเลือกทำเนียบภาษาและลีลาภาษาให้เหมาะสมกับสถานการณ์และผู้มีส่วนร่วมการสื่อสารด้วย

ซาวิกนอน (Savignon. 1983 : 35 – 43) กล่าวว่า องค์ประกอบของความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร มี 4 ประการ ดังนี้

1. ความสามารถทางด้านภาษาศาสตร์หรือไวยากรณ์ (Linguistic or grammatical competence) หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจทางด้านเสียง ศัพท์ โครงสร้างทางไวยากรณ์ของภาษา ซึ่งผ่านออกมาทางทักษะฟัง พูด อ่าน เขียน

2. ความสามารถทางด้านสังคมภาษาศาสตร์ (Sociolinguistics competence) หมายถึง ความสามารถในการใช้ภาษาได้อย่างถูกต้องเหมาะสมตามระเบียบปฏิบัติทางสังคม มีความรู้เกี่ยวกับระดับของภาษาที่ใช้ในแต่ละกลุ่มสังคม วัฒนธรรม สามารถเลือกใช้ภาษาได้เหมาะสมกับบุคคลและสถานการณ์

3. ความสามารถในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อความ (Discourse competence) หมายถึง ความสามารถในการใช้ระเบียบวิธีสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประโยคตามหลักภาษาโดยอาศัยความรู้ทางไวยากรณ์และความสามารถในการเชื่อมโยงความหมายทางภาษาให้เข้ากันได้อย่างถูกต้อง

4. ความสามารถในการใช้กลวิธีเพื่อการสื่อสาร (Strategic competence) หมายถึง ความสามารถในการเลือกใช้กลวิธี เพื่อให้การสื่อสารบรรลุผล การใช้กลวิธีนี้อาจเป็นการแสดงออกทั้งทางวาจา (Verbal) และไม่เป็นวาจา (Non-verbal)

สรุปได้ว่า การส่งเสริมการพัฒนาครูไปสู่ความเป็นครูมืออาชีพในด้านการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร หมายถึง การส่งเสริมให้ครูมีความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษที่ใช้ในชีวิตประจำวันและสาขาวิชาที่ตนรับผิดชอบ มีความสามารถในการสื่อสาร สามารถใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและแสวงหาความรู้ และสามารถใช้ทักษะในการฟัง การพูด การอ่าน การเขียน ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร

3.1.4 ด้านการพัฒนาบุคลิกภาพ

ในยุคปัจจุบัน ครูเป็นอาชีพที่ต้องเผชิญกับบุคคลทั่วไปอยู่ตลอดเวลา ซึ่งการส่งเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพของครู มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตในสังคม ครูต้องพัฒนาบุคลิกภาพของตนอยู่เสมอ ทำตัวให้สมบูรณ์แข็งแรง สะอาด เรียบร้อย สง่างาม คุณดี เหมาะสมกับกาลเทศะ ทั้งกาย วาจา และทางจิตใจ ศึกษาเรียนรู้และปฏิบัติตนให้ถูกต้องเหมาะสมตามมารยาทสังคม

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

44

(คำหามาน คนไค. 2543 : 101) และครูควรมีบุคลิกภาพเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับเด็กและสาธารณชน ในด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และการดำรงชีวิต (โชนทัย อุดมบุญญานุภาพ. 2553 : ออนไลน์) โดยนักวิชาการและนักการศึกษาได้ให้ความหมายของบุคลิกภาพไว้ดังนี้

วิรัช จงอยู่สุข (2542 : 72) กล่าวว่า บุคลิกภาพหมายถึง ผลรวมภายในของตัวบุคคลนั้น เช่น อารมณ์ จิตใจ ความรู้สึก ความคิด เป็นต้น และลักษณะที่แสดงออกภายนอก เช่น การแต่งกาย รูปร่างหน้าตา คำพูด กิริยาท่าทาง การแต่งกายสุภาพสง่างาม มีอุปนิสัยที่ดี ไม่ทำร้ายจิตใจผู้อื่น มีน้ำใจ มีความเข้าใจผู้อื่น และเป็นผู้วางตนได้เหมาะสม

ฉันทนิช อัสวานนท์ (2547 : 2) ให้ความหมายไว้ว่า บุคลิกภาพ หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่หล่อหลอมให้เป็นและอยู่ในคนคนนั้นไม่ว่าจะเป็นจุดเด่นจุดด้อยก็ตามซึ่งทำให้เขามีความแตกต่างจากคนอื่น ๆ จนกระทั่งไม่เหมือนกับผู้อื่นในโลก

สถิต วงศ์สวรรค์ (2548 : 4) ให้ความหมายของบุคลิกภาพว่า หมายถึง ลักษณะโดยรวมของแต่ละบุคคล ทั้งลักษณะภายนอก ภายใน และปัจจัยต่าง ๆ อันมีอิทธิพลต่อความรู้สึกของผู้พบเห็น

จุฑา บุรีภักดี (2549 : 10) กล่าวว่า บุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะอันเป็นสิ่งจำเพาะของแต่ละบุคคล ซึ่งแสดงออกทางท่าทาง ความรู้สึกนึกคิด ความเฉลียวฉลาด ตลอดจนกิริยามารยาท การแต่งกายสุภาพสง่างาม มีอุปนิสัยที่ดี ไม่ทำร้ายจิตใจผู้อื่น มีน้ำใจ มีความเข้าใจผู้อื่นและเป็นผู้วางตนเหมาะสมกับเวลา สถานที่ และบุคคล

นอลล์ (Noll. 1957 : 277) ให้นิยามบุคลิกภาพว่า เป็นลักษณะเฉพาะตัวของบุคคลที่ทำให้บุคคลอื่นวัดได้ว่าเขาเป็นอย่างไร ซึ่งหมายถึง ผลรวมของนิสัยและพฤติกรรม ได้แก่ สติปัญญา ความรู้ ความสามารถ ทักษะคติ ความสนใจ และปฏิภิกิริยาต่าง ๆ ที่แสดงต่อสิ่งแวดล้อม

ฮิลการ์ด (Hilgard. 1981 : 109) กล่าวว่า บุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะส่วนรวมของบุคคลแต่ละคน อันเป็นแนวทางในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ซึ่งแต่ละคนมีรูปแบบของการแสดงออกทางพฤติกรรมต่างกัน

จากความหมายที่กล่าวมา พอสรุปได้ว่า บุคลิกภาพ หมายถึง คุณลักษณะของครูที่แสดงออกถึงพฤติกรรมโดยรวมของบุคคล ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะหรือเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคล ประกอบด้วย บุคลิกภาพภายนอก และบุคลิกภาพภายใน

นอกจากนั้น ครูที่มีบุคลิกภาพที่ดีนั้น จะต้องเป็นผู้ที่มีสุขภาพเป็นเบื้องต้น โดยจะเป็นผู้ที่สามารถมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ตามที่เป็นจริงอย่างถูกต้อง ไม่ต่อต้านหรือยอมรับทุกสิ่งทุกอย่างโดยไร้หลักการและไม่ว่าอยู่ในสถานการณ์ใด ๆ ก็ตาม ซึ่งบุคคลดังกล่าวจะเป็นที่ยอมรับของบุคคลใน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

45

สังคม และสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข นักวิชาการหลายท่านได้สรุปลักษณะของบุคลิกภาพของครูไว้ดังนี้

พรพิมล จันทร์พลับ (2539 : 4 – 5) กล่าวว่า ลักษณะโดยทั่วไปของบุคลิกภาพสามารถรวบรวมลักษณะต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. ลักษณะทางร่างกาย เป็นผลมาจากพันธุกรรมเป็นส่วนใหญ่ เช่น รูปร่าง หน้าตา สีผม สีผิว สีตา ความสูง เตี้ย อ้วน ผอม เป็นต้น
2. ลักษณะทางสติปัญญา ความถนัด ความสามารถพิเศษ บุคคลจะสามารถพัฒนาสติปัญญาได้จากการอ่าน ฟัง คิด ถาม และจดจำให้มากเพื่อเพิ่มเติมความรู้ให้กว้างขวาง เปิดใจรับความรู้เรื่องใหม่ ๆ จากเรื่องที่รู้เรื่องที่ยังไม่รู้ จากเรื่องราวความเป็นจริงไปสู่การหาข้อสรุป ฝึกใช้สมองทั้งซีกซ้ายและซีกขวาให้สมดุล ก็จะสามารถพัฒนาสติปัญญาได้
3. ลักษณะทางอารมณ์ มีคำกล่าวว่า “อารมณ์ความรู้สึกของคนเราอยู่ที่ใบหน้า” เมื่อบุคคลได้รับการกระตุ้นก็จะแสดงออกในระดับต่าง ๆ กัน จะเห็นได้ชัดจากสีหน้าและแววตา นอกเสียจากว่าจะตั้งใจข่มและซ่อนอารมณ์ความรู้สึกไว้ ก็จะสามารถสร้างและรักษาความสัมพันธ์กับผู้อื่น ได้ดีด้วย
4. ลักษณะทางสังคม ถ้าบุคคลสามารถจะปรับตัวอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้ดี มีพฤติกรรมที่เป็นไปตามความต้องการของสังคมก็จะอยู่สังคมได้อย่างมีความสุข ในทางตรงกันข้ามถ้าปรับตัวไม่ดี วางตนไม่เหมาะสม ก็จะส่งผลกระทบต่อบุคลิกภาพในด้านอื่น ๆ ด้วย
5. ลักษณะทางอุปนิสัย เป็นลักษณะเฉพาะของการตอบสนองทางอารมณ์ ความรู้สึกของแต่ละบุคคล ซึ่งเกิดจากความเคยชินสั่งสมมาเป็นบุคลิกภาพ จะเห็นได้จากการแสดงออกของแต่ละบุคคล เช่น บางคนเก็บตัว ก้าวร้าว เปิดเผย ใจร้อน เอื้อเฟื้อ มีอารมณ์ขัน เป็นต้น
6. ลักษณะทางเจตคติ มักจะขึ้นอยู่กับแนวโน้มของสังคมที่ตนเองอยู่ มีความคิดเห็นการแสดงพฤติกรรมสอดคล้องหรือคล้อยตามบุคคลส่วนใหญ่ในสังคม ถ้าเรามีเจตคติที่ขัดแย้งกับบุคคลในสังคมก็จะมีบุคลิกภาพก้าวร้าว ต่อต้านสังคม ในที่สุดก็อาจมีบุคลิกภาพแปรปรวนได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การยอมรับของบุคคลในสังคมเป็นส่วนใหญ่
7. ลักษณะของความต้องการและความสนใจ บุคคลในแต่ละวัยมีความต้องการและความสนใจที่แตกต่างกัน แต่ในวัยเดียวกันก็ยังมีความต้องการและสนใจไม่เหมือนกัน เช่น บางคนต้องการด้านวัตถุมากกว่าคุณค่าทางจิตใจ หรือบางคนเป็นนักอนุรักษ์นิยมไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง แต่บางคนชอบความทันสมัย มีเทคโนโลยีใหม่ ๆ ชอบการทำทนาย เป็นไปตามความต้องการและความสนใจของแต่ละคน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

46

8. ลักษณะทางด้านจิตใจ มนุษย์จะมีจิตใจที่ดีหรือไม่ดีมักจะขึ้นอยู่กับกำลังใจ คือความสามารถที่จะควบคุมหรือบังคับกิริยาอาการต่าง ๆ ที่กระทำไปโดยเจตนา เช่น คนมีจิตใจที่ดีก็จะเข้มแข็ง เบิกบาน ส่วนคนหมดกำลังใจก็อาจจะท้อถอย เบื่อหน่าย ไม่สามารถจะต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ ได้

9. ลักษณะทางมารยาทสังคม ขึ้นอยู่กับการอบรมสั่งสอนขัดเกลาจากครอบครัว มารยาทที่ดี หมายถึง การวางตัวให้ถูกกาลเทศะ คนที่มีมารยาทที่ดี จะมีความสุภาพเป็นพื้นฐาน ทั้งด้านกิริยา วาจา ใจ ผู้มีมารยาทดีก็จะได้รับคำยกย่องชมเชย ส่วนคนไม่มีมารยาทก็จะถูกตำหนิติเตียน เป็นต้น

วิไล ตั้งจิตสมคิด (2544 : 135) กล่าวว่าบุคลิกภาพของครูจำแนกได้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ ได้ดังนี้

1. บุคลิกภาพภายนอก เป็นสิ่งที่สังเกตเห็นหรือสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ ตา หู จมูก ลิ้น และกาย บุคลิกภาพภายนอกนี้ สามารถแก้ไข ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงได้ง่าย โดยใช้เวลาฝึกหรือแก้ไขปรับปรุงไม่นานนัก และสามารถวัดผลได้ทันที บุคลิกภาพภายนอกของคนเราที่สำคัญ คือ บุคลิกภาพทางกายและวาจา จะเห็นได้จาก

- 1.1 รูปร่างหน้าตา
- 1.2 กิริยามารยาท
- 1.3 ลักษณะการเดิน ยืน นั่ง
- 1.4 สีหน้าแววตา
- 1.5 การปรากฏตัวในสังคม
- 1.6 การแต่งกาย
- 1.7 น้ำเสียงที่พูด
- 1.8 ลักษณะการพูด
- 1.9 การใช้ถ้อยคำสำนวน

2. บุคลิกภาพภายใน เป็นสิ่งที่มองไม่เห็น สัมผัสได้ยาก ต้องทำงานร่วมกันนาน ๆ จึงจะสังเกตเห็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงต้องใช้เวลาอันยาวนานพอสมควร และบุคลิกภาพภายในบางอย่างไม่สามารถแก้ไขได้ บุคลิกภาพภายในส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสติปัญญา อารมณ์และจิตใจ ได้แก่

- 2.1 ความคิดริเริ่ม
- 2.2 ความรอบรู้
- 2.3 ปฏิญาณใจหวงพระ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

47

- 2.4 ความจำ
- 2.5 ค่านิยม
- 2.6 ความเชื่อมั่นในตนเอง
- 2.7 ความมั่นคงทางอารมณ์
- 2.8 อารมณ์ขัน
- 2.9 ความกระตือรือร้น
- 2.10 ความซื่อสัตย์สุจริต
- 2.11 ความรับผิดชอบ
- 2.12 ความเสียสละ

ยนต์ ชุ่มจิต (2546 : 241 – 242) ได้กล่าวว่ลักษณะบุคลิกภาพของครูสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

1. บุคลิกภาพภายนอก (External personality) คือ คุณลักษณะทุกอย่างทุกอย่างของบุคคลที่บุคคลอื่นสามารถฟังได้ด้วยหูหรือดูได้ด้วยตา เป็นสิ่งที่สามารถสังเกตเห็นหรือสัมผัสได้ด้วยประสาททางร่างกาย เช่น ตา หู จมูก หรือกาย อย่างไม่อย่างหนึ่ง บุคลิกภาพภายนอกนี้สามารถแก้ไขปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงได้ง่าย โดยใช้เวลาในการแก้ไขปรับปรุงไม่มากนัก และสามารถประเมินผลได้อย่างรวดเร็ว บุคลิกภาพภายนอกของคนเราที่สำคัญมากคือ บุคลิกภาพทางกาย เช่น การเดิน การนั่ง การแต่งกาย ลีลาท่าทาง กิริยามารยาท ส่วนบุคลิกภาพทางวาจา เช่น ความชัดเจนในน้ำเสียง การพูดที่ถูกต้อง น้ำเสียงนุ่มนวลไพเราะ และเสียงไพเราะ เป็นต้น

2. บุคลิกภาพภายใน (Internal personality) คือ สิ่งที่ซ่อนเร้นอยู่ภายในตัวบุคคลแต่ละคน เป็นสิ่งที่มองไม่เห็น สัมผัสได้ยาก ต้องใช้เวลาในการพิสูจน์ยาวนานกว่าบุคลิกภาพภายนอก การแก้ไขปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงต้องใช้ระยะเวลายาวนานพอสมควร นอกจากนี้บุคลิกภาพภายในบางอย่างแก้ไขได้ยากมากหรือไม่สามารถจะแก้ไขได้ เช่น ความสามารถในการจดจำ สติปัญญา ไหวพริบ อารมณ์ ความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นต้น

พิชัย สดภิบาล (2553 : ออนไลน์) กล่าวว่า ลักษณะของบุคลิกภาพของครู แบ่งออกเป็น 5 ลักษณะ ดังนี้

1. ด้านกายภาพ หมายถึง รูปร่างหน้าตา กิริยาอาการ และการแต่งกายเป็นสำคัญ ครูที่มีบุคลิกภาพด้านกายภาพเป็นปกติและน่าศรัทธา น่านับถือ จะมีโอกาสประสบความสำเร็จ ในการอยู่ร่วมกับลูกศิษย์มากกว่าครูที่มีบุคลิกภาพด้านกายภาพที่ผิดปกติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผิดปกติในทางที่ไม่ดี หากจะกล่าวเฉพาะในด้านการแต่งกายแล้ว อาจจะสรุปได้ว่าการแต่งกายที่เหมาะสม

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

48

ที่สุดของครู คือการแต่งกาย (ซึ่งรวมถึงการแต่งหน้าและทรงผมด้วย) ที่สะอาด เรียบร้อย ดูดี น่านับถือ ซึ่งภาษาอังกฤษใช้คำว่า Neat and clean นั่นเอง

2. ด้านวาจา หมายถึง การแสดงออกโดยทางวาจา บุคลิกภาพ ทางวาจาที่ดีของครู หมายถึง การพูดด้วยถ้อยคำที่ถูกต้อง ชัดเจน เหมาะสมกับบุคลิกภาพของลูกศิษย์ ซึ่งหมายถึง ไม่ยากหรือง่ายจนเกินไป การพูดด้วยน้ำเสียงที่แผ่ด้วยความเมตตา ประรณาดิ นุ่มนวล การพูดด้วยลีลาที่เหมาะสม ไม่ช้าไม่เร็วจนเกินไป และรวมไปถึงการพูดน้อย หรือเงียบขรึมจนเกินไป หรือการพูดมากจนน่ารำคาญด้วย

3. ด้านสติปัญญา หมายถึง การมีไหวพริบที่ดี สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้เหมาะสม มีการตัดสินใจที่ดี และการมีอารมณ์ขันที่เหมาะสม ซึ่งหมายถึงการสร้างอารมณ์ขันให้แก่ลูกศิษย์ และการรับอารมณ์ขันของลูกศิษย์ได้ดี

4. ด้านอารมณ์ หมายถึง การควบคุมอารมณ์ได้ดีไม่แสดงออกซึ่งความรู้สึกต่าง ๆ ง่ายจนเกินไป ไม่ว่าจะเป็นอารมณ์ดีใจ อารมณ์โกรธ อารมณ์เศร้า หรืออารมณ์หงุดหงิดรำคาญก็ตาม ครูที่มีบุคลิกภาพทางอารมณ์ที่เหมาะสมคือครูที่มีอารมณ์ดี มั่นคง เสมอต้นเสมอปลาย ซึ่งจะแสดงออกให้เห็นทางสีหน้า แววตา ท่าทาง และวาจาให้ลูกศิษย์รับรู้ได้ แต่จะอย่างไรก็ตามครูก็อาจจะโกรธลูกศิษย์บ้างก็ได้หากมีเหตุผลอันสมควรให้โกรธ ไม่ใช่โกรธเพราะครูอารมณ์ไม่ดี และก็มีครูจำนวนไม่น้อยที่ดูเหมือนจะโกรธหรือขัดใจกับลูกศิษย์อยู่เป็นนิจ แต่ลูกศิษย์ก็สามารถปรับตัวได้เพราะเกิดการเรียนรู้ว่านั่นคือลักษณะของครู ซึ่งก็คงเป็นไปตามคำกล่าวที่ว่า หากอารมณ์ดีเสมอต้นเสมอปลายไม่ได้ ก็ขอให้อารมณ์ร้ายคงเส้นคงวา ดีกว่าคุ่มดีคุ่มร้ายนั่นเอง เพราะครูที่มีอารมณ์คุ่มดีคุ่มร้ายจะทำให้ลูกศิษย์ไม่สามารถปรับตัวได้ง่าย ๆ

5. ด้านความสนใจ หมายถึงการมีความกระตือรือร้นที่จะรับรู้เรื่องหรือความรู้ต่าง ๆ ของสิ่งแวดล้อมรอบตัวได้อย่างหลากหลาย ความสนใจที่กว้างขวางย่อมเกิดจากประสบการณ์ที่หลากหลายของบุคคลนั้น ๆ ครูที่มีความสนใจกว้างขวางจะเป็นครูที่สามารถเลือกใช้คำพูดหรือการกระทำที่ถูกต้องใจคนได้หลายลักษณะ ซึ่งเป็นไปตามหลักของการสื่อสารความคิดที่ว่า บุคคลที่มีความสนใจตรงกันจะสื่อสารความคิดกันได้ดี แต่เนื่องจากลูกศิษย์ของครูมีจำนวนหลายคนและหลากหลายความสนใจ ครูจึงต้องมีความสนใจหลากหลายตามไปด้วย มิเช่นนั้นแล้วก็จะถูกใจลูกศิษย์ส่วนน้อย แต่ไม่ถูกใจลูกศิษย์ส่วนมาก

สรุปได้ว่า ลักษณะบุคลิกภาพที่ดีของครู ประกอบด้วย บุคลิกภาพภายนอก เช่น รูปร่างหน้าตา ลักษณะการพูด กิริยาท่าทาง ตลอดถึงการแต่งกาย เป็นต้น สำหรับบุคลิกภาพภายใน เช่น ค่านิยม ความสนใจ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความมั่นคงในอารมณ์ และอารมณ์ขัน เป็นต้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

49

นอกจากนี้ ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาบุคลิกภาพของครู เพื่อช่วยแก้ไข ปรับปรุง และฝึกฝนบุคลิกภาพทั้งทางด้านกาย บุคลิกภาพทางด้านอารมณ์ บุคลิกภาพทางด้านสังคม และบุคลิกภาพทางด้านสติปัญญาของครูให้เหมาะสมในการประกอบวิชาชีพครู (วิไล ตั้งจิตสมคิด. 2544 : 138 - 139) โดยมีกระบวนการในการพัฒนาบุคลิกภาพของครู ได้ดังนี้

1. การวิเคราะห์ตนเอง (Self analysis) เป็นการสำรวจตรวจสอบตัวเองว่า มีส่วนใดดีหรือบกพร่อง หรือมีอะไรบ้างที่ยังไม่เหมาะสมกับหน้าที่การทำงานที่ทำ วิธีการตรวจสอบหรือวิเคราะห์ตนเองที่ได้ผลมากกว่าวิธีอื่น คือ การให้บุคคลที่ใกล้ชิดวิพากษ์วิจารณ์อย่างตรงไปตรงมา และต้องยอมรับคำวิพากษ์วิจารณ์ด้วยความเต็มใจ นอกจากนี้ก็สามารถวิเคราะห์ตัวเองได้โดยใช้วิธีพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบตนเองอยู่เสมอ

2. การปรับปรุงตนเอง (Self improvement) เมื่อรู้ข้อบกพร่องแล้วว่าอะไรไม่เหมาะสมอย่างไร ก็พยายามเลิกพฤติกรรมนั้นเสีย บุคลิกภาพที่ไม่ดีบางอย่างเกิดจากนิสัยที่ไม่ดี บางอย่างเกิดจากการเรียนรู้ที่ผิด บางอย่างเกิดจากการกดดันทางจิตใจ ฉะนั้นต้องหาให้พบสาเหตุอยู่ที่ใด แล้วพยายามปรับปรุงเปลี่ยนแปลง

3. การฝึกฝนตนเอง (Self discipline) การนำเอาสิ่งที่ได้ปรับปรุงตนเองแล้วมากระทำหรือแสดงออกเป็นประจำเพื่อให้เป็นนิสัย การฝึกตนเองจะสำเร็จได้ต้องอาศัยความตั้งใจเป็นสาระสำคัญ

4. การประเมินผลตนเอง (Self evaluation) การสำรวจตรวจสอบขั้นสุดท้าย หลังจากได้กระทำตามขั้นตอนที่ได้วางแผน หรือตั้งใจไว้แล้ว การประเมินผลทางบุคลิกภาพ ควรให้คนอื่นเป็นผู้ประเมินด้วย จะทำให้มั่นใจมากขึ้น

สรุปได้ว่า การส่งเสริมการพัฒนาครูไปสู่ความเป็นครูมืออาชีพในด้านการพัฒนาบุคลิกภาพ หมายถึง การส่งเสริมให้ครูมีพฤติกรรมการแสดงออกเฉพาะตัวของแต่ละบุคคลในทางที่ดี มีภาวะผู้นำ มีความรับผิดชอบ มีวินัยการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม และประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

3.1.5 ด้านการพัฒนาตนเอง

เนื่องจากโลกได้มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จะใช้วิธีการสอนแบบเดิมอาจจะไม่ทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ได้ ดังนั้นบทบาทของครูจึงเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญ เพราะครูเป็นเครื่องมืออย่างแรกที่หล่อหลอมให้บุคลากรของชาติ เติบโตขึ้นมาได้อย่างมีมาตรฐานที่ดี การที่เครื่องมือเหล่านั้นจะทำงานได้มีประสิทธิภาพได้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความมาตรฐานที่จะเป็นแนวทางในการทำงานได้อย่างเหมาะสม การพัฒนาตนเองเป็นสิ่งหนึ่งที่สำคัญในการที่จะทำให้ การปฏิบัติงานในวิชาชีพมีประสิทธิภาพ มาตรฐานด้านการปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

50

พ.ศ.2542 และฉบับปรับปรุง (2545) จะช่วยให้ครูมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ช่วยให้ครูรู้จัก การศึกษาค้นคว้างานทางวิชาการต่าง ๆ นำ ไปสู่ในการปรับปรุงแผนการสอนให้มีความทันสมัย และนำมาใช้ได้จริง และสุดท้าย เพื่อที่จะช่วยให้นักเรียนได้รับความรู้เพื่อที่จะสามารถปรับตัวกับ สภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงของโลกได้

ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ซึ่งช่วยให้ครู รู้จักการศึกษาค้นคว้างานทางวิชาการต่าง ๆ นำไปสู่ในการปรับปรุงแผนการสอนให้มีความ ทันสมัย และนำมาใช้ได้จริง เพื่อจะช่วยให้นักเรียนได้รับความรู้เพื่อที่จะสามารถปรับตัวกับ สภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ตลอดไป แม้แต่เทคนิควิธีการสอนก็มีการ เปลี่ยนแปลงหรือมีเทคนิคใหม่ ๆ เกิดขึ้นตลอดเวลา ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครู ติดตามความก้าวหน้าในเทคนิคการสอนตลอดเวลา ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การเข้ารับการอบรม การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง จึงกล่าวได้ว่าครูเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ครูต้องเป็นผู้เห็นคุณค่าและ ความสำคัญของการเรียนรู้ ทุกวันของครูคือการเรียนรู้ การเรียนรู้คือการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเยาวชนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพของประเทศชาติ (ชนาธิป พรกุล. 2543 : 6 – 7) นอกจากนี้ครูควรติดตามความก้าวหน้าในเทคนิควิธีการสอนต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา ในอนาคตอาจมีสภากาแฟอินเทอร์เน็ต ที่เปิดโอกาสให้ครูแลกเปลี่ยนประสบการณ์และเทคนิค ใหม่ ๆ ผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ (ธีรศักดิ์ อัครบวร. 2544 : 17; อ้างอิงจาก อมรวิรัช นาคทรพรพ. 2539. การศึกษาไทยยุคโลกาภิวัตน์. หน้า 121 – 123)

สุชา ไอยราพงศ์ (2542 : 2) ได้ให้ความหมายว่า การพัฒนาตนเอง หมายถึง การที่บุคคล ได้แนวทางในการแสวงหาความรู้ ทักษะ และสมรรถภาพต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ในการดำเนินชีวิต ซึ่ง จะทำให้เป็นบุคคลที่มีความสงบสุข มีความเจริญก้าวหน้า เป็นที่ยอมรับของบุคคลในสังคมนั้น ๆ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2547 : 46) กล่าวว่า การพัฒนาตนเอง หมายถึง การที่ บุคคลมีความสนใจ ใฝ่รู้ และพยายามพัฒนาตนเองด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยขึ้นอยู่กับเวลา โอกาส ความถนัดและความสนใจของผู้ปฏิบัติงาน เช่น การศึกษาหาความรู้จากหนังสือหรือเอกสารทาง วิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องหรือเป็นประโยชน์ต่องานของตนเอง ใฝ่หาความรู้โดยการแลกเปลี่ยน ความรู้ ประสบการณ์และความคิดเห็นกับผู้บังคับบัญชา เพื่อร่วมงานและผู้ที่เกี่ยวข้อง ติดตามข่าว และเหตุการณ์ที่สำคัญทั้งภายในและนอกประเทศ เพื่อเป็นการเปิดโลกทัศน์ของตน

นิคม ผดาวลัย (2549 : 40; อ้างอิงจาก สมคิด ชุนทองนุ้ม. 2533. ครูกับการพัฒนา ตนเอง. หน้า 44) ได้กล่าวว่า การพัฒนาตนเอง หมายถึง วิธีการปลูกสร้างคุณสมบัตินิสัย เจตคติ ความสามารถ ความชำนาญ ความคิด ความรู้ ความเข้าใจให้เกิดขึ้นในตนเอง เพื่อช่วยให้ตน เป็นบุคคลที่มีความสุขความเจริญ ความสมบูรณ์และเป็นประโยชน์ต่อตนเอง สังคมประเทศชาติ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

51

และหน่วยงานอย่างสอดคล้องเหมาะสม กับความถนัด ความสนใจ ศักยภาพและความสามารถของตนเอง ครูจึงปฏิบัติเพื่อให้เกิดการพัฒนา หรือเป็นผู้ที่ได้ชื่อว่า เป็นบุคคลที่มีการพัฒนาแล้ว นั่นคือแนวทางไปสู่ความสำเร็จอย่างสูงในหน้าที่การงาน สาขาวิชาชีพของตน การพัฒนาตนเองนั้นอาจศึกษาได้หลายวิธี เช่น การศึกษาด้วยตนเอง หรือหน่วยงานจัดให้ลักษณะวิชาชีพของครูก็ต่างกันออกไปจากหน้าที่อื่น คือ เป็นงานวิชาการที่ไม่มีกฎ ระเบียบ ข้อบังคับตายตัวเป็นกรอบปฏิบัติ แต่ต้องอาศัยความคิดที่หลากหลาย นำมารวมกันอย่างจริงจัง เพื่อสร้างประสบการณ์ให้แก่ตนเอง เพื่อให้คุณภาพการเรียนการสอน และการปฏิบัติงานด้านอื่น ๆ มีผลดีขึ้นเรื่อย ๆ จึงต้องมีการประเมินตนเอง คิดหาแนวทางใหม่ ๆ ดำเนินการปรับปรุงงานและตัดสินใจด้วยตนเอง แสวงหาความเชื่อมั่นจากการทำงาน ซึ่งแนวทางในการพัฒนาตนเอง มี 3 ด้าน คือ

1. ด้านความรู้ หมายถึง การพัฒนาคนให้มีความรู้ ทั้งในด้านเนื้อหาสาระที่จะสอน ผู้เรียน วิธีการใหม่ ๆ เทคนิคที่จะช่วยให้การสอนมีประสิทธิภาพ ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวงการวิชาชีพ ความรู้เกี่ยวกับชีวิต และเหตุการณ์ประจำวัน
2. ด้านเทคนิควิธี หมายถึง การพัฒนาคนให้มีทักษะและความสามารถ ทั้งในด้านการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบต่าง ๆ การจัดกิจกรรม และการให้บริการนักเรียน การทำงานด้านธุรการ การแนะนำนักเรียน การพัฒนาสังคม
3. ด้านคุณลักษณะกับเจตคติ หมายถึง การพัฒนาบุคลิกภาพที่ดี เหมาะสมกับการประกอบวิชาชีพ

การพัฒนาคนให้มีคุณภาพเพื่อสนองต่อการพัฒนาประเทศนั้น จำเป็นต้องผ่านกระบวนการทางการศึกษา ซึ่งในกระบวนการนี้ครูจะต้องเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งองค์ประกอบหนึ่ง ดังนั้นการที่จะพัฒนาคนได้ต้องมีการพัฒนาครู

สุภานี ลิ้มประวัติ (2544 : 36 – 37; อ้างอิงจาก สมชาย ภาพแสง, 2542. วารสารข้าราชการครู, หน้า 41 – 43) ได้กล่าวถึง “การพัฒนาครูพันธุ์ใหม่” ดังนี้ ครูเป็นผู้กำหนดอนาคตของสังคม การที่จะให้เปลี่ยนโฉมใหม่เป็นครูพันธุ์ใหม่ สามารถพัฒนาได้ในหลักการ 6 ประการ ดังนี้

1. วิสัยทัศน์ ครูทุกคนต้องเป็นผู้มองการณ์ไกล ใช้ความคิด จินตนาการ และฝึกผู้เรียนให้เกิดขึ้น โดยเฉพาะวิธีสอนมีความสำคัญอย่างยิ่ง การทดลอง การสาธิต การแสดงบทบาทสมมติ การสร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนการสอน กระตุ้นให้เกิดความคิด
2. วิทยาการ ครูต้องเป็นชุมทรัพย์ทางปัญญา เป็นผู้มีความรู้เปี่ยมล้นไปด้วย ภูมิรู้ ภูมิปัญญา ภูมิธรรม และภูมิฐาน การเป็นคนกระตือรือร้น ขวนขวายในการหาความรู้อยู่ตลอดเวลา

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

52

3. วิทยายุทธ ครูนอกจากเป็นผู้มีความรู้แล้ว ต้องมีความเชี่ยวชาญในการสอน ต้องมีการวางแผนการสอน เตรียมสื่อ กำหนดวัตถุประสงค์ และยึดวัตถุประสงค์เป็นหลัก (Teaching by objective) ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผน (Teacher and student planning together)

4. วิจัย ครูต้องเป็นนักวิจัย ด้านวิธีการเรียนการสอนที่จะทำให้เกิดประสิทธิภาพสูง การวิจัยไม่จำเป็นต้องใช้กระบวนการที่ซับซ้อน อาจใช้สังเกตและจดบันทึกไว้และใช้แก้ปัญหาผู้เรียนใน ชั้นเรียน ก็สามารถใช้การสังเกต การสัมภาษณ์ได้ ครูต้องหมั่นเป็นคนช่างบันทึก ช่างเขียน การทำงานจึงเป็นระบบและสามารถตรวจสอบได้

5. วิจารณ์ญาณ การใช้ความคิดวิเคราะห์แยกแยะ และตัดสินใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง นับว่ามีความสำคัญมาก การมีวิจารณ์จึงเป็นคุณสมบัติสำคัญของครูทุกคน

6. วินัย ครูจำเป็นต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม และรักษากฎเกณฑ์ ตลอดจนการสืบสานวัฒนธรรมไทยให้เป็นมรดกตกทอดชั่วลูกหลาน จึงเป็นหน้าที่ของครุมิติใหม่

จากกิจกรรมต่าง ๆ ในการส่งเสริมการพัฒนาครูไปสู่ความเป็นครูมืออาชีพในยุคปฏิรูปการศึกษาในด้านการพัฒนาตนเองนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่จะต้องกระตุ้น ส่งเสริม พัฒนาครูให้สามารถพัฒนาตนเองได้เต็มขีดความสามารถของแต่ละบุคคล (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. 2548 : 9) โดยการส่งเสริมให้ครูได้ประเมินและพัฒนาตนเองจนเป็นปกตินิสัย กระตุ้นให้ผู้ร่วมงานกำหนดจุดพัฒนา เลือกเป้าหมายที่ท้าทายและเลือกวิธีการพัฒนาด้วยตนเอง ผู้บริหารสถานศึกษามีการจัดกิจกรรมส่งเสริมความสามารถของครูด้วยวิธีการที่หลากหลาย และเหมาะสมกับศักยภาพของแต่ละคน ส่งเสริมให้ครูจัดทำแฟ้มสะสมผลงานของตนเอง อีกทั้งมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้ ความคิด ผลงาน เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน และที่สำคัญผู้บริหารสถานศึกษาควรแสดงความชื่นชมและเผยแพร่ผลสำเร็จของงานของครูต่อสาธารณะเป็นประจำ

สรุปได้ว่า การส่งเสริมการพัฒนาครูไปสู่ความเป็นครูมืออาชีพในด้านการพัฒนาตนเอง หมายถึง การส่งเสริมให้ครูมีคุณลักษณะของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีการแลกเปลี่ยนความรู้ทางวิชาชีพ มีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาวิชาชีพ และมีการพัฒนาวิชาชีพด้วยวิธีการที่หลากหลาย

3.2 การปฏิรูปการศึกษา

3.2.1 ความเป็นมาและความจำเป็นในการปฏิรูปการศึกษา

กระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกได้ส่งผลกระทบต่อสังคมไทยในหลาย ๆ ด้านที่สำคัญได้แก่ สภาพเศรษฐกิจที่ตกต่ำ สภาพสังคมและวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สภาพการเมืองการปกครองมีความตื่นตัวในระบบประชาธิปไตยมากขึ้น (แต่ยังขาดอุดมการณ์) ไทยยัง

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

53

ด้านทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สภาพสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม และสภาพประชากรเปลี่ยนแปลงไม่เหมาะสมกับการพัฒนาประเทศ ความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกและสังคมไทยส่งผลกระทบต่อการศึกษาและวิชาชีพครูไทย (ยงค์ ชุ่มจิต. 2546 : 145)

อย่างไรก็ตาม ยังมีอีกหลายหลายเรื่องที่มีปัญหาต้องเร่งพัฒนา ปรับปรุง และต่อยอด โดยเฉพาะคุณภาพผู้เรียน ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ประสิทธิภาพของการบริหารจัดการ รวมทั้งการเพิ่มโอกาสทางการศึกษา ที่พบว่า มีสถานศึกษาจำนวนมากไม่ได้มาตรฐาน ผู้เรียนผลสัมฤทธิ์ต่ำ ขาดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งการคิด วิเคราะห์ ใฝ่รู้ใฝ่เรียนและแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง คุณธรรม จริยธรรม ในด้านครู คณาจารย์ พบว่า มีปัญหาขาดแคลนครู คณาจารย์ที่มีคุณภาพ มีคุณธรรม ไม่ได้คนเก่ง คนดี และใจรักมาเป็นครู (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2552 : 2)

จากการประเมินผลการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ผ่านมา การศึกษาวิจัยทิศทางการศึกษาและปัจจัยที่ส่งผลต่อการศึกษาไทยในอนาคต ทั้งการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 นโยบายการศึกษาของรัฐบาลปัจจุบัน และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ประชากร พลังงานและสิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ข้อมูล ข่าวสาร และความรู้อย่างเสรี เป็นต้น จึงกำหนดหลักการและกรอบแนวคิด วิสัยทัศน์ เป้าหมาย และกรอบแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สองบนฐานของหลักการและแนวทางแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2552 : 9) ซึ่งเป็นตัวผลักดันสำคัญให้การปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทยชัดเจนเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น แต่เนื่องจากผลกระทบต่อคนไทยทุกคน และคนไทยทุกคนเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเท่าเทียมกันในการปฏิรูปการศึกษา จึงเป็นความจำเป็นที่ทุกส่วนต้องให้ความร่วมมือกันในการดำเนินการ โดยใช้กลยุทธ์พิจารณาร่วมกันอย่างมีเหตุผล มุ่งเอาประโยชน์สุขของประเทศชาติและประชาชนเป็นที่ตั้ง การปฏิรูปการศึกษาจึงเป็นประเด็นที่สำคัญที่ทุกฝ่ายในสังคมต้องสนับสนุน ส่งเสริมให้สามารถดำเนินการไปสู่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2544 : 1 – 2)

3.2.2 ปัญหาของอาชีพครู

พนม พงษ์ไพบูลย์ (2553 : ออนไลน์) ได้กล่าวว่า สังคมไทยมีความคาดหวังในตัวครูสูงทุก ๆ ด้าน ครูปัจจุบันมีคุณสมบัติลดหย่อนไปจากความคาดหวัง หรือเปลี่ยนแปลงไปจากที่คาดหวังไปบ้าง แต่ก็ยังมีคุณสมบัติบางด้านสูงกว่าที่สังคมคาดหวังก็มีเชื่อได้ว่าในปัจจุบันครูมีสมรรถภาพสูงกว่าครูในอดีตในหลาย ๆ ด้าน อย่างแน่นอนแต่บางด้านก็ต้องปรับปรุงให้มี

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

54

ประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น การแก้ปัญหาและการยกระดับคุณภาพของครูให้สูงขึ้นคงต้องพิจารณาต้นเหตุของปัญหาประกอบกันด้วย เท่าที่ พิจารณาก็เห็นว่าต้นเหตุน่าจะมาจากสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. กระแสความเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ของโลก และของประเทศไทยเกิดขึ้นค่อนข้างรวดเร็ว และจะเร็วขึ้นในอนาคต และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านข้อมูล ข่าวสาร องค์การแห่งความรู้อย่างมากมายครูจำเป็นต้องปรับให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ โดยเฉพาะโลกแห่งความรู้ ความรู้ที่สอนกันในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงแตกต่างและสูงขึ้นจากเดิมที่เคยสอนในระดับเดียวกันอย่างมากมาย ครูที่ปรับตนไม่ทันก็จะกลายเป็นคนล้าหลัง ล้าสมัย ขาดความเชื่อมั่นในตนเองจนผลสุดท้ายอาจไม่กล้าสอนในบางวิชา บางครั้งอาจสอนผิดพลาดได้ ปัญหาจึงไม่ใช่ได้คนไม่ฉลาดมาเรียนครูเท่านั้น แต่อยู่ที่จากระบบพัฒนาครูให้ปรับตนให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของโลกด้วย

2. ความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจมีผลให้เกิดการงานอาชีพที่กว้างขวางหลากหลายมากขึ้น ในขณะที่สมัยก่อนคนกลุ่มหนึ่งมุ่งเรียนครูเพราะง่ายสะดวก และมั่นคง ด้วยการรับราชการ แต่ปัจจุบันการงานอาชีพเปลี่ยนแปลงไป การขยายตัวด้านอุตสาหกรรมและบริการที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ได้ดึงดูดคนที่มีการศึกษาเข้าสู่อาชีพนี้มากขึ้น คนที่กำลังศึกษาก็หันเหมาให้ความสนใจศึกษาเพื่อนำไปสู่อาชีพด้านอุตสาหกรรมและบริการมากขึ้น ทำให้ตัวเลขคนที่จะมาเรียนเพื่อเป็นครูลดลง หรือที่ได้ก็ไม่ใช่กลุ่มคนระดับมัธยมมองอย่างที่เคยเป็นในอดีต แต่ก็ไม่ถึงกับได้คนระดับมัธยมปัญหาเสียทีเดียว คงพอกกล่าวได้ว่าส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มระดับสติปัญญาปานกลาง และผู้ค่อนข้างจะขัดสนไม่สามารถสู้ ค่าใช้จ่ายสูง ๆ ในการเรียนมหาวิทยาลัยได้มาเข้าเรียน

3. ในสภาพเศรษฐกิจที่เป็นบริโภคนิยมมากขึ้น ครูเป็นบุคคลหนึ่งในสังคม ก็ต้องพยายามดำรงชีวิตให้สมกับฐานะในสังคม ครูจึงมีค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูงเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้จากการรับราชการ ประกอบกับผู้เข้าสู่อาชีพครูส่วนใหญ่มาจากครอบครัวชนบท มีการเกษตรเป็นอาชีพหลัก ครอบครัวมีรายได้น้อยเมื่อได้ลูกหลานไปเป็นครู ครูผู้นั้นก็ต้องรับภาระครอบครัวที่ได้อุปการะตนจนได้เป็นครู ครูบางคนกล่าวว่ามิภาระหนี้สินตั้งแต่ยังไม่ทันได้เป็นครู ซึ่งดูน่าจะเป็นความจริง การมีส่วนร่วมในสังคมรอบ ๆ โรงเรียนก็ทำให้ครูมีรายจ่ายเพื่อสังคมเพิ่มขึ้น สิ่งเหล่านี้ทำให้ครูมีรายจ่ายสูง บางคนจึงต้องคิดหารายได้พิเศษเพิ่มขึ้นทำให้เกิดผลกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ของครู

4. ความก้าวหน้าทางวิทยาการต่าง ๆ ทำให้ครูต้องปรับกระบวนการเรียนการสอนให้ทันสมัย ครูจำเป็นต้องมีสื่อ มีเครื่องมือ ประกอบการสอนมากขึ้น เราเรียกร้องให้ครูสอนโดยนักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ สอนให้เด็กได้รู้จักศึกษาค้นคว้าไปปฏิบัติ กิจกรรมแต่โรงเรียนส่วนใหญ่ยังขาดสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัย ขาดงบประมาณค่าใช้จ่ายในการผลิต

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

55

สื่อ ถ้าครูจะทำก็ต้องหาเอง ออกค่าใช้จ่ายเอง ความกระตือรือร้นของสื่อทำให้การเรียนการสอนขาดคุณภาพ

5. ระบบบริหารครูเป็นระบบราชการ ที่รวมอำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง แม้จะมีการกระจายไปสู่จังหวัดบ้างก็ไม่มากนัก ประชาชนในท้องถิ่นไม่มีบทบาทในการกำกับดูแล การบริหารจัดการ ทำให้ครูกับประชาชนในท้องถิ่นมีความสัมพันธ์ที่หลวมและห่าง ขาดผู้กำกับดูแลใกล้ชิด จึงเกิดปัญหาได้ง่าย ถ้าปรับระบบให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลโรงเรียนและการสอนของครูก็เชื่อว่าประสิทธิภาพการทำงานและการวางตัวของครูจะสูงขึ้น

6. ครูขาดแคลนสิ่งอำนวยความสะดวกและแรงจูงใจในสถานปฏิบัติงานของครูคือโรงเรียน ถ้าเทียบกับสถานปฏิบัติงานของผู้มีการศึกษาระดับเดียวกันคือระดับปริญญา จะเห็นต่างกันมาก ค่าใช้จ่ายเพื่อการปฏิบัติงานก็มีน้อยมากเช่น ไม่มีค่าพาหนะ ค่าตอบแทนการปฏิบัติงานล่วงเวลาหรือการสอนมากกว่าปกติ ขาดการส่งเสริมพัฒนาตนเอง ขาดระบบความก้าวหน้าที่ชัดเจนเหล่านี้ ทำให้หลายคนรู้สึกท้อว่าอาชีพครูไม่มีความเจริญก้าวหน้า ไม่สะดวก จึงไม่กระตุ้นให้คนทะเยอทะยานที่จะทำงานและไม่ดึงดูดคนที่มีความรู้ความสามารถ

7. ครูระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาจำนวนมาก ต้องปฏิบัติงานอยู่ในชนบทห่างไกล ทุรกันดารบางแห่งขาดความปลอดภัย หลายฝ่ายเรียกร้องให้ครูเป็นผู้เสียสละแต่ขาดระบบการตอบแทนความเสียสละนั้น ๆ เช่น ไม่มีเงินเดือนเพิ่มขึ้น ไม่มีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ไม่มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มขึ้น ตรงกันข้ามครูเหล่านี้ กลับอยู่ในภาวะเสี่ยงและยากลำบากกว่าคนทั่วไป จึงไม่มีอะไรดึงดูดความสนใจนอกจากอดทนรอ ว่าเมื่อไรจะได้ย้ายออกไปอยู่ที่สบายกว่าหรือถ้าทนไม่ไหวก็ต้องลาออกไป

8. กระบวนการผลิตครูกับกระบวนการรับคนเข้าเป็นครูไม่สัมพันธ์กันเป็นเวลาไม่ต่ำกว่า 20 ปีที่จำนวนผู้จบด้านการฝึกหัดครูมีมากกว่าความต้องการใช้ครู การฝึกหัดครูกลายเป็นการศึกษา สำหรับคนไม่มีทางเลือก ผู้จบการศึกษาว่าครึ่งไม่ได้ทำงาน เป็นครูทำให้การผลิตครูขาดจุดเน้นที่ชัดเจน ประกอบกับมีสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครูมีจำนวนมากกว่าร้อยละต่างสังกัดกัน การวางแผนแก้ปัญหาจึงทำได้ยากทำให้ขาดคนที่มีความรู้ความสามารถ มีความตั้งใจเป็นครูอย่างจริงจัง เข้าสู่ระบบการฝึกหัดครูอย่างที่เคยเป็นมาในอดีต

3.2.3 แนวทางการปฏิรูปครู

พนม พงษ์ไพบูลย์ (2553 : ออนไลน์) การแก้ปัญหาที่เกี่ยวกับอาชีพครูต้องแก้ปัญหาหลาย ๆ ด้าน ไปพร้อม ๆ กัน ตั้งแต่การให้ได้คนที่เหมาะสมมาเป็นครู เมื่อได้มาแล้วต้องดูแลให้เขาทำงานได้เต็มที่มิขวัญมีกำลังใจ มีผลตอบแทนและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอ ใน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

56

ขณะเดียวกันก็ต้องมีระบบแก้ปัญหาครูที่ไม่เหมาะสมที่จะเป็นครู ด้วยในการแก้ปัญหาคือ การกำหนดแนวทางปฏิรูปและพัฒนาส่วนที่สำคัญ ดังนี้

1. กำหนดให้มีมาตรฐานอาชีพครูที่ครบวงจร ต้องมีมาตรฐานหรือคุณสมบัติของคนที่เหมาะสมกับการเป็นครูหนึ่งมาตรฐานกระบวนการให้การศึกษาอบรม ผู้ที่จะเป็นครูหนึ่งมาตรฐานความรู้ ความสามารถของผู้เป็นครู ทั้งความรู้ความสามารถ เฉพาะด้านและความรู้ความสามารถทั่วไปหนึ่ง มาตรฐานการปฏิบัติงานของครูหนึ่ง และมาตรฐานการปฏิบัติตนของผู้เป็นครูอีกหนึ่ง ถ้ามีมาตรฐานเหล่านี้แล้ว ก็จะสามารถใช้เป็นเครื่องมือตรวจสอบผู้ประกอบการอาชีพครูได้เหมาะสมชัดเจนยิ่งขึ้น ขณะนี้เราขาดการกำหนดมาตรฐานเกือบทุกด้าน
2. กำหนดให้มีองค์กร และมีมาตรการในการตรวจสอบดูแลให้เป็นไปตามมาตรฐาน องค์กรตรวจสอบมาตรฐานอาจสนับสนุนให้เกิดองค์กรอิสระขึ้นเพื่อทำหน้าที่เหล่านี้ โดยรัฐอาจสนับสนุนค่าใช้จ่ายบางประการในระยะยาว เชื่อว่าองค์กรเหล่านี้ จะอยู่ได้ด้วยตนเอง
3. มีการกำกับควบคุมดูแลกระบวนการจัดการศึกษาด้านฝึกหัดครูอย่างเข้มแข็งและจริงจัง เพื่อให้การผลิตครูได้มาตรฐาน สถานศึกษาใดจะจัดการศึกษาด้าน ฝึกหัดครูก็ให้ผ่านการประเมินด้านศักยภาพ หลักสูตรและวิธีการจัดตลอดจนมีการควบคุมปริมาณของนักศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการให้มากที่สุด
4. ผู้ผ่านการศึกษาด้านการฝึกหัดครูจะเข้าเป็นครูได้ ต้องผ่านการตรวจสอบคุณสมบัติตามมาตรฐานที่กำหนด (ดังกล่าวในข้อ 1) ผู้ผ่านการตรวจสอบจะได้รับเอกสารรับรองคุณสมบัติ หรือจะเรียกว่าใบอนุญาตให้ประกอบอาชีพครูได้ ผู้ไม่ผ่านการตรวจสอบรับรองไม่มีสิทธิเข้าเป็นครู
5. กระจายการสรรหาและรับคนเข้าเป็นครู โดยมอบให้เป็นหน้าที่ของโรงเรียนผ่านคณะกรรมการของโรงเรียน โรงเรียนต้องรับครูใหม่เฉพาะที่มีใบอนุญาต ให้ประกอบอาชีพครูตามข้อ 4 เท่านั้น
6. การบรรจุให้ประจำโรงเรียน ไม่ให้มีการโยกย้ายมาช่วยราชการ แต่ควรโยกย้ายให้พ้นจากหน้าที่เดิมทันทีเพื่อบรรจุคนใหม่ทดแทนได้
7. กำหนดเงื่อนไขให้ครูต้องพัฒนาตนเองเป็นระยะ ๆ เช่น 2 ปีแรกควร ถือว่าเป็นขั้นทดลองปฏิบัติงานและต้องมีการประเมินทุก 3 ปี ผู้ที่ผ่านการประเมิน 3 ครั้ง จึงจะถือได้ว่าเป็นครูประจำ ไม่ต้องประเมินใหม่อีก ยกเว้นกรณีจำเป็นพิเศษ
8. ให้มีการส่งเสริมการพัฒนาครูเป็นประจำด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ผ่านสื่อทางไกลการเข้าเรียนหรืออบรมในสถาบันอุดมศึกษา ทั้งหลักสูตรระยะสั้นและหลักสูตรปริญญาชั้นสูง จัดให้มี

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

57

องค์กรพัฒนาครูขึ้นเป็นการเฉพาะ ควรมีงบประมาณพัฒนาครู ประมาณ 5% - 10% ของงบประมาณเงินเดือนครู

9. ให้มีระบบตอบแทนความดีความชอบครูที่มีผลงานดีเด่น เช่น การยกเว้นการประเมินการให้ค่าตอบแทนเพิ่มขึ้นพิเศษ การให้ตำแหน่งพิเศษ เป็นต้น

10. กำหนดให้มีบัญชีเงินเดือนข้าราชการครูโดยเฉพาะ โดยให้เริ่มต้นสูงกว่าข้าราชการทั่วไป ประมาณ 20% เพื่อดึงดูดคนที่มีความสามารถพิเศษเข้ามาเป็นครู บัญชีเงินเดือนครูไม่ควรอิงบัญชีเงินเดือนข้าราชการทั่วไป

11. กำหนดระบบตอบแทนครูที่ต้องทำงานในพื้นที่ชนบท ในพื้นที่ห่างไกล ทุรกันดารเป็นพิเศษ ครูในพื้นที่ยากลำบากต้องได้รับค่าตอบแทนสูงกว่าครูในพื้นที่ปกติ

12. ปรับสถานศึกษาที่ผลิตครูให้มีคุณภาพ มีความพร้อมตามมาตรฐานที่กำหนด จะต้องไม่อนุญาตให้สถานศึกษาที่ไม่พร้อมจัดการศึกษาด้านฝึกหัดครู

13. จัดให้มีทุนจำนวนหนึ่งสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษเข้ามาเรียนด้านฝึกหัดครู เพื่อจะได้ครูที่มีความสามารถสูง ๆ อย่างน้อยจำนวนหนึ่ง เพื่อเป็นผู้นำในโอกาสต่อไป

14. ให้สถานศึกษาบริหารงานภายใต้การกำกับดูแลของกรรมการ โรงเรียนที่มีประชาชนในท้องถิ่นร่วมเป็นกรรมการ เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนกำกับดูแลครูได้ใกล้ชิดยิ่งขึ้น

15. มีระบบประเมินผู้ไม่เหมาะสม และผู้ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนให้บรรลุผลได้ตามหลักสูตรให้พ้นจากหน้าที่ครู

4. แนวคิดคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 : มาตรา 47) สำหรับมาตรฐานการศึกษาที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาทุกแห่งและที่จะใช้เป็นหลักในการเทียบเคียงสำหรับการส่งเสริม กำกับ ดูแล และการตรวจสอบการประเมินผล และการประกันคุณภาพนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะดำเนินการกำหนดหรือพัฒนาและประกาศใช้ต่อไป ในช่วงนี้สถานศึกษาทุกแห่งควรมุ่งมั่นพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาทุกระดับการศึกษาที่รับผิดชอบอยู่ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้รับบริการ โดยตรงคือ ผู้เรียน และโดยอ้อมคือ ประชาชนและสังคมเป็นบุคคลและสังคมแห่งการเรียนรู้ตามนโยบายหลักประการหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษาของไทย

ในการดำเนินงานพัฒนาสู่เป้าหมายคุณภาพที่กล่าวข้างต้น เชื่อกันว่าการประกันคุณภาพ (Quality assurance) จะเป็นกลไกสำคัญสู่ความสำเร็จ เนื่องจากเป็นกระบวนการบริหารและจัดการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

58

เชิงคุณภาพ หรือตามนิยามที่กรมวิชาการได้ศึกษาและกล่าวอ้างไว้ว่า การประกันคุณภาพ หมายถึง กิจกรรม หรือปฏิบัติการทั้งมวลที่เป็นระบบและมีการวางแผนล่วงหน้า อันเป็นสิ่งจำเป็นที่สร้างความมั่นใจในระดับหนึ่งได้ว่าสินค้าหรือบริการหนึ่ง ๆ จะมีคุณภาพตามข้อกำหนดที่วางไว้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. 2543 : 2 – 3)

4.1 แนวคิดหลักการประกันคุณภาพภายนอก

การประเมินคุณภาพภายนอก เป็นการประเมินการจัดการศึกษา เพื่อตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา โดยหน่วยงานหรือบุคคลภายนอกสถานศึกษา เพื่อมุ่งให้มีการพัฒนาคุณภาพหรือมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งต้องเริ่มต้นจากการที่สถานศึกษามีการประกันคุณภาพภายใน เพื่อพัฒนาปรับปรุงคุณภาพของตนเอง และมีระบบการประเมินตนเองก่อน ต่อจากนั้นจึงรับการประเมินภายนอก โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ซึ่งจะดำเนินการโดยพิจารณาและตรวจสอบจากผลการประเมินคุณภาพภายในของสถานศึกษา การประเมินคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอก จึงควรสอดคล้องและไปในทิศทางเดียวกัน เพราะต่างก็มุ่งสู่มาตรฐานหรือคุณภาพที่คาดหวังให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. 2546 : 2)

4.1.1 ความหมายของการประเมินคุณภาพภายนอก

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2546 : 3) ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง การประเมินคุณภาพการจัดการศึกษา การติดตาม การตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา โดยผู้ประเมินภายนอก ที่ได้รับรองจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) หรือ สมศ.

1. หลักการของการประเมินคุณภาพภายนอก

การประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษา เป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศอย่างต่อเนื่อง อันจะนำไปสู่ความมีมาตรฐานทางการศึกษา และเป็นที่ยอมรับในระดับสากลต่อไป ซึ่งรูปแบบและวิธีการดำเนินการจะเป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน)

การประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการสำคัญ 5 ประการ คือ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. 2546 : 3)

1. เป็นการประเมินเพื่อมุ่งให้มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ไม่ได้มุ่งเน้นเรื่องการตัดสิน การจับผิด หรือการให้โทษ
2. ยึดหลักความเที่ยงตรง เป็นธรรม โปร่งใส มีหลักฐานข้อมูลตามสภาพความเป็นจริง และมีความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ (Accountability)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

59

3. มุ่งสร้างความสมดุลระหว่างเสถียรภาพทางการศึกษากับจุดมุ่งหมายและหลักการศึกษาชาติ โดยมีเอกภาพเชิงนโยบาย แต่ยังคงมีความหลากหลายในทางปฏิบัติ สถานศึกษาสามารถกำหนดเป้าหมายเฉพาะและพัฒนาคุณภาพการศึกษา ให้เต็มตามศักยภาพของสถานศึกษาและผู้เรียน

4. มุ่งเน้นในเรื่อง การส่งเสริมและประสานงานในลักษณะกัลยาณมิตรมากกว่าการกำกับและควบคุม

5. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการประเมินคุณภาพและการพัฒนาการจัดการศึกษาจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

จากหลักการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษา สรุปได้ว่า เป็นการประเมินเพื่อมุ่งการพัฒนา ยึดหลักความเที่ยงตรง เป็นธรรม โปร่งใส สร้างความสมดุลระหว่างเสถียรภาพกับจุดมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษา เน้นการประเมินแบบกัลยาณมิตรและการมีส่วนร่วมในการประเมิน

2. วัตถุประสงค์ของการประเมินคุณภาพภายนอก

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2546 : 4) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินคุณภาพภายนอกไว้ดังนี้

1. เพื่อตรวจสอบ ยืนยันสภาพจริงในการดำเนินงานของสถานศึกษาและประเมินคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด

2. เพื่อให้ได้ข้อมูลซึ่งช่วยสะท้อนให้เห็นจุดเด่น – จุดด้อยของสถานศึกษา เงื่อนไขของความสำเร็จ และสาเหตุของปัญหา

3. เพื่อช่วยเสนอแนะแนวทางปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาแก่สถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัด

4. เพื่อส่งเสริมให้สถานศึกษา มีการพัฒนาคุณภาพและประกันคุณภาพภายในอย่างต่อเนื่อง

5. เพื่อรายงานผลการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน

จากวัตถุประสงค์ของการประเมินคุณภาพภายนอก สรุปได้ว่า มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบ ยืนยันสภาพจริง สะท้อนให้เห็นจุดเด่น จุดด้อย ช่วยเสนอแนะแนวทางปรับปรุง พัฒนา ส่งเสริมให้มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องและรายงานผลต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

60

3. ความสำคัญของการประเมินคุณภาพภายนอก

การประเมินคุณภาพภายนอก มีความสำคัญและมีความหมายต่อสถานศึกษาหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสาธารณชนดังต่อไปนี้ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. 2546 : 4 – 5)

1. เป็นการส่งเสริมให้สถานศึกษาพัฒนาเข้าสู่เกณฑ์มาตรฐานและพัฒนาตนเองให้เต็มตามศักยภาพอย่างต่อเนื่อง
2. เพิ่มความมั่นใจและคุ้มครองผลประโยชน์ให้ผู้รับบริการทางการศึกษาว่าสถานศึกษาได้จัดการศึกษาสู่คุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีความสามารถ และมีความสุขเพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม
3. สถานศึกษาและหน่วยงานที่กำกับดูแล เช่น คณะกรรมการสถานศึกษา หน่วยงานต้นสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชน ท้องถิ่น มีข้อมูลที่จะช่วยตัดสินใจในการวางแผนและดำเนินการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการและบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด
4. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับนโยบาย มีข้อมูลสำคัญในภาพรวมเกี่ยวกับคุณภาพและมาตรฐานของสถานศึกษาทุกระดับทุกสังกัด เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดแนวนโยบายทางการศึกษา และการจัดสรรงบประมาณ เพื่อการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

4. ขอบข่ายของการประเมินคุณภาพภายนอก

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2546 : 5) ได้กำหนดขอบข่ายของการประเมินคุณภาพภายนอก ไว้ดังนี้

- 4.1 ประเมินตามมาตรฐานการศึกษา ซึ่งการประเมินคุณภาพภายนอกครั้งแรก สำหรับระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มี 14 มาตรฐาน ซึ่งคณะรัฐมนตรี ให้ความเห็นชอบแล้ว
- 4.2 กระบวนการประเมินคุณภาพภายนอก ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ
 - 4.2.1 ก่อนการตรวจเยี่ยม
 - 4.2.2 ระหว่างการตรวจเยี่ยม
 - 4.2.3 หลังการตรวจเยี่ยม

5. มาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน)

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2549 : 46 – 47) ได้กำหนดมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อใช้ในการประเมินสถานศึกษาขั้นพื้นฐานรอบสอง จำนวน 14 มาตรฐาน ดังนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

61

- มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์
- มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี
- มาตรฐานที่ 3 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรีและกีฬา
- มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์
- มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร
- มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง
- มาตรฐานที่ 7 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต
- มาตรฐานที่ 8 ครูมีคุณวุฒิ/ความรู้ ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบและมีครูเพียงพอ
- มาตรฐานที่ 9 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- มาตรฐานที่ 10 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำและมีความสามารถในการบริหารจัดการ
- มาตรฐานที่ 11 สถานศึกษามีการจัดองค์กร โครงสร้างและการบริหารงานอย่างเป็นระบบครบวงจร ให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา
- มาตรฐานที่ 12 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้
- มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2554 ก : 13) ได้กำหนด ตัวบ่งชี้ เพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบที่สาม (พ.ศ. 2554 – 2558) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

- ตัวบ่งชี้ที่ 1 ผู้เรียนมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี
- ตัวบ่งชี้ที่ 2 ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์
- ตัวบ่งชี้ที่ 3 ผู้เรียนมีความใฝ่รู้ และเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
- ตัวบ่งชี้ที่ 4 ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

62

ตัวบ่งชี้ที่ 5 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน

ตัวบ่งชี้ที่ 6 ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ตัวบ่งชี้ที่ 7 ประสิทธิภาพของการบริหารจัดการและการพัฒนาสถานศึกษา

ตัวบ่งชี้ที่ 8 พัฒนาการของการประกันคุณภาพภายในโดยสถานศึกษาและต้นสังกัด

ตัวบ่งชี้ที่ 9 ผลการพัฒนาให้บรรลุตามปรัชญา ปณิธาน/วิสัยทัศน์ พันธกิจ และ
วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสถานศึกษา

ตัวบ่งชี้ที่ 10 ผลการพัฒนาตามจุดเน้นและจุดเด่นที่ส่งผลสะท้อนเป็นเอกลักษณ์ของ
สถานศึกษา

ตัวบ่งชี้ที่ 11 ผลการดำเนินงาน โครงการพิเศษเพื่อส่งเสริมบทบาทของสถานศึกษา

ตัวบ่งชี้ที่ 12 ผลการส่งเสริมพัฒนาสถานศึกษาเพื่อยกระดับมาตรฐานรักษามาตรฐานและ
พัฒนาสู่ความเป็นเลิศที่สอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษา

4.2 การรับรองมาตรฐานของสถานศึกษาในภาพรวม

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาจะให้การรับรองคุณภาพและ
มาตรฐานของสถานศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพการศึกษา ดังนี้ (สำเร็จ ศรีอำไพ. 2554 :
71 – 72)

1. สถานศึกษามีค่าเฉลี่ยผลประเมินคุณภาพภายนอกไม่ต่ำกว่าระดับดี (≥ 2.75 ในระบบ
4 คะแนน)
2. สถานศึกษามีค่าเฉลี่ยของผลการประเมินในระดับดีไม่ต่ำกว่า 3 ใน 4 ของมาตรฐานที่
ประเมินกล่าวคือ ได้ระดับดีขึ้นไป ไม่ต่ำกว่า 11 มาตรฐานใน 14 มาตรฐาน
3. สถานศึกษาไม่มีมาตรฐานอยู่ในระดับปรับปรุง

จากเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสอง สรุปได้ว่า มีเกณฑ์การพิจารณาสอง
เกณฑ์ คือ เกณฑ์อิงเกณฑ์และเกณฑ์อิงสถานศึกษา แต่ละเกณฑ์มีระดับคุณภาพ 4 ระดับ ได้แก่
ดีมาก ดี พอใช้และปรับปรุง ในการตัดสินผลการประเมินให้นำผลการประเมินทั้งสองเกณฑ์มา
รวมกันแล้วหาค่าเฉลี่ยเพื่อมาตัดสินการรับรองคุณภาพ

รายงานการวิจัยการวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนภายหลัง
การประเมินภายนอกกรอบแรกของ สุวิมล ว่องวาณิช และคณะ ได้แบ่งโรงเรียนที่มีคุณภาพ
การศึกษา ดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2553 : 7 – 8)

1. โรงเรียนที่มีคุณภาพการศึกษาแบบถดถอย หมายถึง โรงเรียนที่ผลการประเมิน
ภายนอกกรอบสองโดย สมศ. ต่ำกว่ารอบแรก ประกอบด้วย 3 กลุ่ม ได้แก่ พอใช้ – ปรับปรุง
ดี – พอใช้ และ ดี – ปรับปรุง

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

63

2. โรงเรียนที่มีคุณภาพการศึกษาแบบไม่เปลี่ยนแปลง หมายถึง โรงเรียนที่ผลการประเมินภายนอกรอบสองโดย สมศ. เท่ากับรอบแรก ประกอบด้วย 3 กลุ่ม ได้แก่ ปรับปรุง – ปรับปรุง พอใช้ – พอใช้ และ ดี – ดี

3. โรงเรียนที่มีคุณภาพการศึกษาแบบก้าวหน้า หมายถึง โรงเรียนที่ผลการประเมินภายนอกรอบสองโดย สมศ. สูงกว่ารอบแรก 1 ระดับ ประกอบด้วย 3 กลุ่ม ได้แก่ ปรับปรุง – พอใช้ พอใช้ – ดี และ ดี – ดีมาก

4. โรงเรียนที่มีคุณภาพการศึกษาแบบก้าวกระโดด หมายถึง โรงเรียนที่ผลการประเมินภายนอกรอบสองโดย สมศ. สูงกว่ารอบแรก 2 – 3 ระดับ ประกอบด้วย 3 กลุ่ม ได้แก่ ปรับปรุง – ดี ปรับปรุง – ดีมาก และ พอใช้ – ดีมาก

และจากเอกสารประกอบการประชุมโครงการส่งเสริมให้สถานศึกษาเตรียมพร้อมรับการประเมินคุณภาพภายนอกสาม (พ.ศ. 2554 – 2558) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2554 ในตัวบ่งชี้ที่ 12 ผลการส่งเสริมพัฒนาสถานศึกษาเพื่อยกระดับมาตรฐาน รักษามาตรฐานและพัฒนาสู่ความเป็นเลิศ เพื่อให้สอดคล้องกับแนวปฏิรูปการศึกษา โดยพิจารณาตามผลการประเมินสถานศึกษาในรอบสอง ได้แบ่งสถานศึกษา ดังนี้ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. 2554 ข : 76)

1. กลุ่มที่ต้องยกระดับมาตรฐาน คือ สถานศึกษาที่ผลการประเมินยังไม่ได้รับการรับรอง
2. กลุ่มที่ต้องรักษามาตรฐาน คือ สถานศึกษาที่ได้รับการรับรองและมีผลการประเมินในระดับดี
3. กลุ่มที่ต้องพัฒนาสู่ความเป็นเลิศ คือ สถานศึกษาที่ได้รับการรับรองและมีผลการประเมินในระดับดีมาก

4.3 ผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสองของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 (ปีงบประมาณ 2459 – 2553)

จากการศึกษารายงานการวิเคราะห์ผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสองของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 (ปีงบประมาณ 2549 – 2553) สรุปรายละเอียดได้ดังนี้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1. 2553 : 2 - 12)

1. สถานศึกษาที่ผ่านการรับรองคุณภาพการศึกษาจากการประเมินคุณภาพภายนอกสองโดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) มีจำนวน 171 สถานศึกษา คิดเป็นร้อยละ 88.60

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

64

2. สถานศึกษาที่ไม่ผ่านการรับรองคุณภาพการศึกษาจากการประเมินคุณภาพภายนอก รอบสองโดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) มีจำนวน 22 สถานศึกษา คิดเป็นร้อยละ 11.40

ซึ่งผลการประเมินคุณภาพภายนอก รอบสอง ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 พบว่า สำนักงานรับรอง มาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ได้รับรองมาตรฐานสถานศึกษาส่วนมาก (ร้อยละ 88.78) ผลการประเมินส่วนมากอยู่ในคุณภาพระดับดี (ร้อยละ 54.55) รองลงมา คือ คุณภาพระดับดีมาก (ร้อยละ 43.63) และเมื่อพิจารณาตามรายมาตรฐานพบว่า มาตรฐานที่ได้มาตรฐานมากที่สุด คือ มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนมีสุข นิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี มาตรฐานที่ 7 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน สามารถทำงาน ร่วมกับผู้อื่นได้และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

และเมื่อศึกษาผลการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาระหว่างการประเมินคุณภาพภายนอก รอบแรกกับรอบที่สอง สรุปได้ดังนี้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1. 2553 : 13)

1. จำนวนสถานศึกษาที่มีการพัฒนาคุณภาพสูงขึ้น

1.1 สถานศึกษาที่พัฒนาคุณภาพจากพอใช้เป็นระดับดี จำนวน 83 แห่ง จากพอใช้ เป็นระดับดีมาก จำนวน 19 แห่ง รวมทั้งสิ้น 102 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 87.17

1.2 สถานศึกษาที่พัฒนาคุณภาพจากระดับดีเป็นดีมาก จำนวน 37 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 41.11

2. จำนวนสถานศึกษาที่มีคุณภาพการศึกษาเท่ากับการประเมินคุณภาพภายนอก รอบแรก

2.1 สถานศึกษาที่มีคุณภาพ พอใช้ – พอใช้ จำนวน 4 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 4.44

2.2 สถานศึกษาที่มีคุณภาพระดับดี – ดี จำนวน 48 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 53.33

3. จำนวนสถานศึกษาที่มีคุณภาพลดลงจากการประเมินคุณภาพภายนอก รอบแรก

สถานศึกษาที่มีคุณภาพระดับดี – พอใช้ จำนวน 2 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 2.22

สรุปได้ว่า คุณภาพการศึกษาของโรงเรียน หมายถึง สถานศึกษาที่มีค่าเฉลี่ยผลการ ประเมินคุณภาพภายนอกไม่ต่ำกว่าระดับดี (≥ 2.75) หรือมีค่าเฉลี่ยผลการประเมินระดับดีขึ้นไป ไม่ต่ำกว่า 11 มาตรฐานใน 14 มาตรฐาน หรือไม่มีมาตรฐานอยู่ในระดับปรับปรุง โดยผู้วิจัยมีความ สนใจที่จะศึกษาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ซึ่งได้แก่ โรงเรียนผ่านการรับรองคุณภาพการศึกษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

65

และโรงเรียนที่ไม่ผ่านการรับรองคุณภาพการศึกษา ซึ่งน่าจะเป็นส่วนสำคัญที่จะส่งผลต่อบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการพัฒนาคูไปสู่ความเป็นครูมืออาชีพในยุคปฏิรูปการศึกษา

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยในประเทศ

ไพโรจน์ มงคลสินธุ์ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาศึกษาเฉพาะกรณี : โรงเรียนชุมชนบ้านป่าแดง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในกระบวนการเรียนการสอนและกระบวนการนิเทศการศึกษาในด้านการปฏิบัติ ปัญหา สาเหตุของปัญหา และแนวทางแก้ไขปัญหาของโรงเรียนชุมชนบ้านป่าแดง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ของผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้างาน คณะครู-อาจารย์ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียน และคณะกรรมการโรงเรียน จำนวน 32 คน วิธีการศึกษาใช้แบบสำรวจแบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต เครื่องบันทึกเสียง และกล้องถ่ายรูป ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพราะมีการบริหารงานอย่างเป็นระบบ มีการวางแผนที่ดี มีการนิเทศภายใน การมอบหมายงานควบคุม กำกับ และติดตามงาน และเป็นระเบียบ ผู้บริหารมีหลักการบริหารสามารถปรับปรุงประยุกต์ได้ทุกเมื่อทันต่อเหตุการณ์ มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มีเทคนิควิธีประสานสัมพันธ์ และมีคุณธรรมประจำใจ จึงจะสามารถทำให้โรงเรียนประสบความสำเร็จได้อย่างมั่นคง

ชนาธิป โกษาแสง (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะครูมืออาชีพตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภา กับผลสำเร็จทางการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม พบว่า คุณลักษณะครูมืออาชีพตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภา พ.ศ. 2537 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก

จรัสศรี บัวรุ่ง (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทผู้บริหารโรงเรียนในการพัฒนาคูโรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่มีบทบาทในการพัฒนาคูในระดับมากทั้ง 8 ด้าน แต่ละด้านได้แก่ 1) จัดหาข้อมูลข่าวสารและเอกสารที่เกี่ยวกับหลักสูตรการสอน คู่มือครู แผนการจัดประสบการณ์ครู 2) ครูใหญ่และครูหัวหน้าได้จัดระบบนิเทศสังเกตการณ์สอนและเยี่ยมชั้นเรียน 3) ส่งเสริมให้ครูจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดความสุขและความอบอุ่นต่อผู้เรียน 4) ให้คณะครูร่วมกันแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์หาสาเหตุและปัญหา

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

66

พร้อมทั้งหาแนวทางแก้ไขเพื่อพัฒนาการจัดกิจกรรม 5) จัดส่งครูเข้าร่วมประชุม อบรม เพื่อพัฒนาวิชาชีพครูตามความต้องการของโรงเรียน 6) ให้ครูศึกษางานการใช้นวัตกรรม เข้าร่วมกิจกรรม เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับหน่วยงานอื่น 7) ส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาสื่อเพื่อจัดกิจกรรมด้วยตนเอง และ 8) ให้ขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานดีเด่น

วินัย เดชรัตนสุวรรณ (2545 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษา โรงเรียนสังกัดเทศบาล เขตการศึกษา 5 พบว่า ผลการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาในภาพรวม มาตรฐานการศึกษาทั้ง 3 ด้าน โรงเรียนเทศบาลขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ มีผลการดำเนินงานปานกลางทุกด้าน เมื่อเปรียบเทียบผลการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา ตามขนาดของโรงเรียนพบว่า มาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนสังกัดเทศบาลทั้ง 3 ด้าน ในภาพรวมมีผลการดำเนินงานไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ศรียรรณ สงวนทรัพย์ (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องบทบาทผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมการสอนของครูตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า การศึกษาเปรียบเทียบบทบาทผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมการสอนของครูในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกันมีความแตกต่างกัน

เพิ่มพร พลศิริ (2549 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 พบว่า ระดับการปฏิบัติตามบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาครู โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ส่วนผลการเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติตามบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาครู จำแนกตามสถานภาพ พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อจำแนกตามขนาดสถานศึกษา พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เช่นเดียวกัน โดยผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาขนาดเล็ก มีความคิดเห็นแตกต่างจากผู้บริหารและครูผู้สอนในสถานศึกษาขนาดใหญ่และขนาดใหญ่พิเศษอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้บริหารและครูผู้สอนในสถานศึกษาขนาดกลางมีความเห็นแตกต่างจากผู้บริหารและครูผู้สอนในสถานศึกษาขนาดใหญ่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผู้บริหารและครูผู้สอนในสถานศึกษาขนาดใหญ่มีความเห็นแตกต่างจากผู้บริหารและครูผู้สอนในสถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาขนาดเล็กกับผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาขนาดกลาง มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ชูชาติ พวงมาลี (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะของครูมีอาชีพของโรงเรียนในโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานองคาย

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

67

พบว่า ผู้บริหารและครู โรงเรียนประถมศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะครูมืออาชีพของโรงเรียนในโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน ในภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็น พบว่าทั้งในภาพรวมและรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน ส่วนผู้บริหารและครู โรงเรียนประถมศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะครูมืออาชีพของโรงเรียนในโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน ในภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับเห็นด้วย เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็น พบว่าในภาพรวมไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านการมีทักษะการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารมีความคิดเห็นสูงกว่าครู สำหรับผู้บริหารและครู โรงเรียนมัธยมศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะครูมืออาชีพของโรงเรียนในโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน ในภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็น พบว่าในภาพรวมไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านการมีทักษะการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครูมีความคิดเห็นสูงกว่าผู้บริหาร

สมชาย รัตนวิชัย (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาครูในโรงเรียนที่จัดการศึกษาช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 พบว่า ระดับการปฏิบัติตามบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาครูในโรงเรียนที่จัดการศึกษาช่วงชั้นที่ 3-4 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ส่วนผลการเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติตามบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาครูในโรงเรียนที่จัดการศึกษาช่วงชั้นที่ 3-4 จำแนกตามสถานภาพ พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกด้าน และเมื่อจำแนกตามขนาดสถานศึกษาพบว่า โดยรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

อนุรักษ์ พิสงค์ (2552 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาครูตามมาตรฐานวิชาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีนครินทร์ พบว่า การศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาครูตามมาตรฐานวิชาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีนครินทร์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บทบาทในการพัฒนาครูตามมาตรฐานวิชาชีพอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นผลถาวรที่เกิดแก่ผู้เรียน รองลงมาคือ ด้านความร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ในชุมชน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ ส่วนการเปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาครูตามมาตรฐานวิชาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีนครินทร์ เมื่อจำแนกตามตำแหน่ง ผู้บริหารสถานศึกษาและครูมีการปฏิบัติตามบทบาทในการพัฒนาครูตามมาตรฐานวิชาชีพ พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างมี

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

68

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บทบาทในการพัฒนาครูตามมาตรฐานวิชาชีพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2553 : 289) จากรายงานการวิจัย การวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนภายหลังการประเมินภายนอกครั้งแรก ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการจัดการศึกษาของโรงเรียนและทำให้เกิดความสำเร็จของโรงเรียนมากขึ้น คือ ความสามารถของผู้บริหารโรงเรียน ผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ มีวิธีการทำงานเพื่อให้ทุกฝ่ายยอมรับและให้ความร่วมมือ มีความสามารถในการระดมทรัพยากรจากชุมชน ภาครัฐ และภาคเอกชน และมีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการ มีความมุ่งมั่นทุ่มเทต่อการทำงาน มีภาวะผู้นำทางวิชาการ และสามารถประสานการทำงานกับครูทุกคนในโรงเรียนได้ ทำให้ครูทุกคนมุ่งมั่นพัฒนาโรงเรียน ข้อมูลจากกลุ่มโรงเรียนเร่งรัดการพัฒนา (รรพ.) พบว่า หลังการประเมินภายนอกเพียงแค่วิทยาลัยมีการเปลี่ยนผู้บริหารโรงเรียนใหม่ และได้ผู้บริหารที่มีการทำงานแบบเอาจริงเอาจังเข้ามาแทนก็สามารถทำให้ครูรับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอนมากขึ้น และจะเห็นความแตกต่างในตัวนักเรียนได้ชัดขึ้น โดยที่โรงเรียนยังไม่ได้เปลี่ยนแปลงกลยุทธ์การจัดการศึกษามากนัก

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

สมิธ (Smith. 1991 : 2228 – A) ได้ศึกษาคุณลักษณะของโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ โดยทำการวิจัย ณ มลรัฐจอร์เจีย ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบที่มีส่วนสำคัญต่อประสิทธิภาพของโรงเรียน คือ โรงเรียนที่มีการประเมินงานอยู่เสมอ มีระบบการดำเนินงานด้านวิชาการเข้มแข็ง มีบรรยากาศทางวิชาการ มีผู้นำองค์การที่เข้มแข็ง

เบลล์ (Bell. 1996 : Abstract) ศึกษาเรื่องลักษณะผู้บริหารต่อการพัฒนาบุคคล ผลการวิจัยพบว่า ทักษะสำคัญสูงสุด คือ การสื่อสารและลักษณะของพฤติกรรมนอกจากนี้สิ่งที่ช่วยส่งเสริมสร้างสรรค์ และสร้างบรรยากาศภายในกลุ่ม คือ ตัวบุคคล การสื่อสารและลักษณะของพฤติกรรม นอกจากนี้สิ่งที่ช่วยส่งเสริม สร้างสรรค์ และสร้างบรรยากาศภายในกลุ่ม คือ ตัวบุคคล การสื่อสาร กิจกรรม ทศนคติ และอุปนิสัย

กูด (Gould. 1998 : Abstract) ศึกษาเรื่องการรับรู้ของครูใหญ่ในโรงเรียนประถมศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของตนเองในการช่วยเหลือครู เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของครูใหญ่ในการช่วยเหลือครูเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนนั้น เป็นบทบาทลำดับต้น ๆ ของครูใหญ่ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน และควรถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาโรงเรียนที่ผู้บริหารต้องแสดงภาวะผู้นำ แต่จากการวิจัย พบข้อมูลว่า ครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาส่วนมากใช้เวลาไปในการบริหารจัดการมากกว่าบทบาทในการช่วยเหลือครู

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

69

เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน ครูใหญ่ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างได้ชี้ให้เห็นถึงบทบาทของครูใหญ่ว่า จำเป็นต้อง 1) แสวงหาความสมดุลระหว่างบทบาทเชิงบริหารจัดการกับบทบาทเชิงส่งเสริมพัฒนา ครู 2) ใช้เวลาในการช่วยเหลือครูเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนให้มากขึ้น และ 3) ส่งเสริมให้ครูแสวงหาแนวทางในการพัฒนาการปฏิบัติงานของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ การวิจัยได้เสนอแนะว่า ครูใหญ่ หน่วยงานผลิตและพัฒนาครู ผู้กำหนดนโยบายทางการศึกษาและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียพึงหาทางสนับสนุนให้ครูใหญ่แสดงภาวะผู้นำใน การช่วยเหลือครูเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างจริงจัง

บอช (Bauch, 2011 : Online) ได้ศึกษาเรื่องบทบาทของความเป็นครูมืออาชีพและความรู้สึกต่อสถานการณ์ใน โรงเรียนชนบทที่เสี่ยงภัยด้านสัมพันธภาพกับผู้ปกครอง จากผลการวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะของครูมืออาชีพ สรุปได้ว่าคุณลักษณะครูมืออาชีพหรือครูที่ดี ควรจะประกอบด้วย

1. มีความรักและศรัทธาในอาชีพครู มีความขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีสุขภาพกายและใจที่สมบูรณ์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น สามารถปรับตัวให้เข้ากับคนอื่นได้ ทำงานร่วมกับบุคคลอื่นได้ ทำงานร่วมกับบุคคลอื่นได้ดี เป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็ก
2. มีความรู้ความสามารถในการสอน มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาการ และความต้องการของผู้เรียน มีการเตรียมการสอนและใช้สื่อประกอบการสอน ใช้วิธีการสอนหลาย ๆ วิธี จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน
3. มีความรู้กว้างขวางทางวิชาการ สนใจและติดตามความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการศึกษา อยู่เสมอ นำวิธีการใหม่ ๆ มาปรับปรุงการเรียนการสอนของตน
4. มีความสนใจในตัวนักเรียน ให้ความช่วยเหลือแก้ปัญหาาร่วมกับนักเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนเป็นคนมีเหตุผล

6. สรุปแนวคิดที่นำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

คุณภาพการศึกษาของ โรงเรียนตามผลการส่งเสริมพัฒนาสถานศึกษาเพื่อยกระดับมาตรฐาน รักษามาตรฐาน และพัฒนาสู่ความเป็นเลิศ ที่สอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 – 2561) ได้แก่ โรงเรียนที่ผ่านการรับรองคุณภาพการศึกษา และโรงเรียนที่ไม่ผ่านการรับรองคุณภาพการศึกษาจากการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสองโดย สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพ (สมศ.) (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2554 ข : 76)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

70

ส่วนบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมให้ครูพัฒนาไปสู่ความเป็น
ครูมืออาชีพในยุคปฏิรูปการศึกษาโดยสังเคราะห์จากแนวคิดของ รัชณี งามมัน (2533 : 88 – 89)
คำหมาน คนไค (2543 : 97 - 101) ชนาธิป พรกุล (2543 : 6-7) ชีรศักดิ์ อัครบรร (2544 : 17 ;
อ้างอิงจาก อมรวิชัย นาคทรพ. 2539. การศึกษาไทยยุคโลกาภิวัตน์. หน้า 121 – 123) สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 34 - 49) สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2547 :
7 – 8) สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2548 : 55) และ โฉมทิพย์ อุดมบุญญานภาพ (2553 : ออนไลน์)
โดยผู้วิจัยได้สังเคราะห์บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมให้ครูพัฒนาไปสู่ความเป็น
ครูมืออาชีพในยุคปฏิรูปการศึกษาได้แก่ ด้านการพัฒนาการเรียนการสอน ด้านการใช้เทคโนโลยี
สารสนเทศและการสื่อสาร ด้านการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร ด้านการพัฒนาบุคลิกภาพ
และด้านการพัฒนาตนเอง